Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту

Пояснювальна записка

до магістерської кваліфікаційної роботи

на тему: «УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТА ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДРУКАРНЯ»)»

08-43.МКР.008.00.110ПЗ

Виконав: студент 2 курсу, групи МФК-18м
спеціальності 073 — Менеджмент
(освітня програма – Менеджмент
фінансово-кредитної діяльності)

Сахаров В. В. _____

Керівник: к.е.н., доцент

Фурик В. Г. _____

«____» _____ 2019 р.

Рецензент: к. е. н., проф. каф. ЕПВМ

Козловський В. О. _____

«____» _____ 2019 р.

Вінниця – 2019 рік

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра фінансів та інноваційного менеджменту

Спеціальність 073 – «Менеджмент»
(освітня програма – Менеджмент фінансово-кредитної діяльності)

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри ФІМ
д.е.н., професор Зянько В. В.
_____
«8» жовтня 2019 р.

З А В Д А Н Н Я
НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Сахарову Віталію Вячеславовичу

1. Тема роботи: Управління платоспроможністю та ліквідністю підприємств поліграфічної галузі (на прикладі ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»)
керівник роботи Фурик Василь Григорович, к.е.н., доцент,
затверджені наказом ВНТУ від «2» жовтня 2019 року №254.
2. Строк подання студентом роботи: 3 грудня 2019 року.
3. Вихідні дані до роботи: наукові дослідження; законодавчі документи України та фінансова звітність підприємства (Форми №1 "Баланс" та №2 "Звіт про фінансові результати") та статистичні дані.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
у першому розділі – дослідити теоретичні та методичні основи управління платоспроможністю та ліквідністю;
у другому розділі – проаналізувати управління платоспроможністю та ліквідністю підприємств поліграфічної галузі;
у третьому розділі – навести пропозиції та рекомендації щодо покращення стану управління ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» та підприємств поліграфічної галузі
5. Перелік графічного матеріалу: Таблиця 1.1 – Підходи до визначення терміну «платоспроможність»; таблиця 1.2 – Види платоспроможності підприємств; рисунок 1.1 – Структурна модель факторного аналізу коефіцієнту покриття; таблиця 2.1 – Загальна характеристика ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»; таблиця 2.2 – Динаміка зміни основних показників поліграфічної промисловості у 2013-2018 роках; таблиця 2.3 – Аналіз внутрішнього середовища (сильні/слабкі сторони); таблиця 2.4 – Аналіз зовнішнього середовища (можливості/загрози); таблиця 2.5 – Зіставлення чинників внутрішнього та зовнішнього середовища; таблиця 2.6 – Аналіз абсолютних показників фінансової діяльності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»; таблиця 2.7 – Аналіз фінансової стійкості ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»; таблиця 2.8 – Аналіз рентабельності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»; таблиця 2.9 – Аналіз ділової активності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»; таблиця 2.10 – Групи активів за ліквідністю: таблиця 2.11 – Групи пасивів за терміном погашення; таблиця 2.12 – Аналіз ліквідності балансу ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»; таблиця 2.13 – Коефіцієнти ліквідності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»; таблиця 2.14 – Визначення рівня платоспроможності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»;

таблиця 3.1 – Планова структура активів ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»; рисунок 3.1 – Прогнозована структура активів ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» у порівнянні з базовою; таблиця 3.2 – Планова структура пасивів ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»; рисунок 3.2 – Прогнозована структура пасивів ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» у порівнянні з базовою; таблиця 3.3 – Аналіз ліквідності планового балансу ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»; таблиця 3.4 – Заходи щодо вдосконалення механізму управління підприємств поліграфічної галузі

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1. Спеціальна частина	д. е. н., проф. Зянько В. В.		

7. Дата видачі завдання «8» жовтня 2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів бакалаврської дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Формування та затвердження теми магістерської кваліфікаційної роботи (МКР)	червень-вересень	
2	Виконання теоретичної частини МКР. Перший рубіжний контроль виконання МКР	III декада жовтня	
3	Виконання аналітичної частини МКР. Другий рубіжний контроль виконання МКР	II декада листопада	
4	Розробка рекомендацій та пропозицій. Третій рубіжний контроль виконання МКР	I декада грудня	
5	Перевірка МКР на плагіат. Попередній захист МКР	II декада грудня	
6	Рецензування МКР	II декада грудня	
7	Захист МКР	III декада грудня (за графіком)	

Завдання видав науковий керівник _____ к.е.н. доц. Фурик В. Г.
(підпис)

Завдання отримав студент _____ Сахаров В. В.
(підпис)

АНОТАЦІЯ

У магістерській кваліфікаційній роботі розглянуто економічну сутність платоспроможності та ліквідності та особливості управління ними, проаналізовано сучасні методики аналізу платоспроможності та ліквідності підприємства, здійснено оцінку ефективності управління платоспроможністю і ліквідністю на ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», запропоновано заходи з покращення стану управління ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» та інших підприємств поліграфічної галузі.

Ключові слова: ліквідність, платоспроможність, фінансовий аналіз, коефіцієнти ліквідності, ліквідність балансу, ефективність управління.

ANNOTATION

In degree thesis has been investigated the economic essence of solvency and liquidity and specifics its management. Methods of analysis of enterprise solvency and liquidity of enterprise were analyzed. The efficiency of solvency and liquidity management of PJSC “Vinnytsia regional printing establishment” were decomposed. Also there has been proposed the measures of improving management of PJSC “Vinnytsia regional printing establishment” and other enterprises of the printing industry.

Key words: liquidity, solvency, financial analysis, liquidity ratios, liquidity of the balance sheet, management efficiency.

ЗМІСТ

ВСТУП 6

1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТА ЛІКВІДНОСТЮ

1.1 Визначення економічної сутності платоспроможності та ліквідності 9

1.2 Особливості управління платоспроможністю та ліквідністю 14

1.3 Сучасні методики аналізу платоспроможності та ліквідності 22

Висновки до розділу 1 32

2 АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТА ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛІГРАФІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

2.1 Сучасний стан та тенденції розвитку підприємств поліграфічної галузі України та економіко-організаційна характеристика ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» 34

2.2 Аналіз фінансового стану ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» 42

2.3 Оцінка ефективності управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» 60

Висновки до розділу 2 64

3 ПРОПОЗИЦІЇ І РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРАТ «ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДРУКАРНЯ» ТА ПІДПРИЄМСТВ ПОЛІГРАФІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

3.1 Напрями вдосконалення системи управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» 66

3.2 Вдосконалення механізму управління підприємств поліграфічної галузі 73

Висновки до розділу 3 81

ВИСНОВКИ 83

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 86

ДОДАТКИ 91

ВСТУП

Актуальність теми магістерської кваліфікаційної роботи пояснюється важливістю ефективного управління платоспроможністю та ліквідністю для підприємств поліграфічної галузі України. Від ефективного управління платоспроможністю та ліквідністю залежить можливість підприємства розраховуватися за своїми строковими зобов'язаннями. Приділення йому недостатньої уваги призводить до порушення платіжної дисципліни підприємством, застосування до нього штрафних санкцій, а в перспективі до банкрутства підприємства. Поліграфічним підприємствам України на сьогодні необхідно приділяти особливу увагу управлінню платоспроможністю та ліквідністю у зв'язку з технологічними змінами, що призводять до суттєвих змін в діяльності поліграфічних підприємств. Управлінню платоспроможністю та ліквідністю присвячена значна кількість праць вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, Р. А. Чемчикаленка [1], І. М. Крейдич [2], О. М. Гайдаєнко [3] та інших, проте специфіка управління платоспроможністю та ліквідністю саме на поліграфічних підприємствах є недостатньо дослідженою.

Магістерська кваліфікаційна робота виконувалась відповідно до напрямів дослідження кафедри фінансів та інноваційного менеджменту «Фінансова та інноваційна діяльність в Україні» та «Особливості оцінки та прогнозування фінансового стану підприємств регіону».

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є розробка рекомендацій щодо покращення стану управління платоспроможністю та ліквідністю підприємств поліграфічної галузі.

Завданнями магістерської кваліфікаційної роботи є:

1) визначити економічну сутність платоспроможності та ліквідності;

2) дослідити особливості управління платоспроможністю та ліквідністю;

3) визначити основні сучасні методики аналізу платоспроможності та ліквідності;

4) охарактеризувати сучасний стан та тенденції розвитку поліграфічної галузі та надати економіко-організаційну характеристику ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»;

5) здійснити аналіз фінансового стану ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»;

6) надати оцінку ефективністю управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»;

7) запропонувати напрями вдосконалення системи управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»;

8) навести рекомендації щодо вдосконалення механізму управління підприємств поліграфічної галузі.

Об'єктом дослідження магістерської кваліфікаційної роботи є ПрАТ «Вінницька обласна друкарня».

Предметом дослідження магістерської кваліфікаційної роботи є система управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня».

Магістерська кваліфікаційна робота базується використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема, використовувались метод SWOT-аналізу, метод факторного аналізу та інші.

Наукова новизна магістерської кваліфікаційної роботи полягає в тому, що було здійснено наступне:

- набув подальшого розвитку підхід до визначення економічної сутності платоспроможності в контексті багатоаспектності та широкого застосування цього поняття;
- доведено значимість функції контролю в процесі управління платоспроможністю підприємства;
- обґрунтовано роль ефективного управління платоспроможністю та ліквідністю в процесі здійснення модернізації виробничої діяльності підприємства.

Наведені в магістерській кваліфікаційній роботі висновки, пропозиції та

рекомендації можуть бути використані для вдосконалення системи управління ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» та інших підприємств поліграфічної галузі.

Магістерська кваліфікаційна робота є самостійно виконаною працею, в якій автором розроблено рекомендації щодо покращення стану управління платоспроможністю та ліквідністю підприємств поліграфічної галузі. Наукові положення, висновки та рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором самостійно.

Основні положення і результати виконаного дослідження доповідались на таких науково-практичних конференціях:

- XLVII Науково-технічна конференція факультету менеджменту та інформаційної безпеки, місто Вінниця, 2018 рік;
- Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2019), місто Вінниця, 2019 рік;
- XLVIII Науково-технічна конференція факультету менеджменту та інформаційної безпеки, місто Вінниця, 2019 рік.

За темою магістерської кваліфікаційної опубліковано 3 тези доповідей [18, 26, 36, 37].

Магістерська кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 110 сторінок, включаючи 20 таблиць, 3 рисунки, 7 додатків і список використаної літератури із 37 найменувань.

1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТА ЛІКВІДНОСТЮ

1.1 Визначення економічної сутності платоспроможності та ліквідності

Ліквідність та платоспроможність – економічні поняття, що характеризують можливість підприємства виконувати свої зобов’язання. Фінансовий менеджмент приділяє значну увагу управлінню ліквідністю та платоспроможністю, оскільки від правильного управління цими чинниками залежить можливість своєчасного виконання платежів та ефективність управління фінансовими ресурсами.

Варто зазначити, що досліджувані поняття є дуже багатоаспектними, а тому для визначення методів управління ліквідністю та платоспроможністю необхідно здійснити детальне дослідження економічної сутності цих понять.

Розглядаючи поняття «ліквідність» слід зазначити його багатоаспектність та сильний зв'язок з поняттям «платоспроможність».

Ліквідність можна розглядати в наступних формах [1, с. 643]:

- ліквідність активів;
- ліквідність балансу;
- ліквідність підприємства.

Ліквідність активів – це здатність активів трансформуватися в грошові кошти, при цьому ступінь ліквідності визначається як тривалість періоду, протягом якого така трансформація може бути здійснена. В цьому контексті ліквідність розглядається як сума, що може бути отримана в результаті продажу активів та час, необхідний для здійснення продажу [2, с. 192].

Ліквідність балансу – це ступінь покриття боргових зобов’язань підприємства його активами, строк перетворення яких у грошову форму відповідає терміну погашення платіжних зобов’язань [3, с. 109]. Ліквідність балансу досягається встановленням рівності між зобов’язаннями підприємства та його активами.

У наукових працях не існує єдиного до визначення ліквідності підприємства.

Наприклад, Олександренко І. В. розглядає ліквідність підприємства як спроможність підприємства швидко реалізувати активи й одержувати гроші для оплати зобов'язань, тобто як співвідношення вартості ліквідних активів і сум поточної заборгованості [4, с. 420].

Давиденко Н. М. вважає, що ліквідність підприємства – це механізм перетворення його активів у грошові кошти, з метою своєчасного погашення його строкових зобов’язань [5, с. 37].

Дорошенко А. П. визначає ліквідність підприємства як спроможність суб'єкта господарювання проводити розрахунки за своїми зобов'язаннями як за рахунок наявних грошових коштів, так і за рахунок грошових коштів, отриманих від реалізації окремих елементів майна підприємства [6].

Існує також думка, що ліквідність підприємства – це наявність у підприємства оборотних засобів у розмірі, теоретично достатньому для погашення його короткострокових зобов’язань [7, с. 43].

Дуже близьким до ліквідності є також і поняття платоспроможності, проте у вчених немає єдиної думку щодо розмежування цих понять.

Зокрема, А. П. Дорошенко в своїх працях практично ототожнює дані поняття. Важливим аргументом, на думку цього вченого, є зазначення в нормативних документах Національного Банку України показників ліквідності як показників оцінки платоспроможності. Проте все ж А. П. Дорошенко зазначає, що платоспроможність є спроможністю підприємства виконати свої зобов’язання тільки за рахунок грошових коштів, тоді як ліквідність враховує при цьому можливість реалізації майна [6].

Варто зазначити, що більшість вчених притримуються думки, що ліквідність та платоспроможність підприємства є двома різними поняттями, проте тісно пов’язаними на практиці [8].

Для кращої ілюстрації існуючих позицій щодо тлумачення поняття платоспроможності підприємства складено таблицю 1.1.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення терміну «платоспроможність»

Автор	Платоспроможність – це
Крейніна Н. М.	наявність у підприємства коштів достатніх для сплати боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями [9, с. 14].
Уткін З. А.	здатність підприємства вчасно й повністю розраховуватися за своїми довгостроковими зобов'язаннями [10, с. 216]
Шеремет А. Д.	здатність покриття всіх зобов'язань підприємства (короткострокових та довгострокових) усіма активами [11, с. 165]
Непочатенко О. О.	можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання [12, с. 365]
Сирота В. С.	можливість підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями без ризику для поточної господарської діяльності та подальшого розвитку [13, с. 96]
Базецька Г. І.	спроможність підприємства здійснювати платежі наявними засобами або засобами, які постійно поповнюються за рахунок його діяльності [14, с. 187]
Коваленко Л. О.	одна з характеристик фінансової стійкості підприємства, яка засвідчує наявність у нього коштів, достатніх для погашення боргів за всіма короткостроковими зобов'язаннями й одночасного здійснення безперервного процесу виробництва та реалізації продукції [15, с. 397]

Отже, різні вчені вкладають в поняття платоспроможності різні значення. Якщо одні визначають її як можливість виконання короткострокових зобов'язань, то інші зосереджуються на довгострокових (можливість виконання

короткострокових зобов’язань в такому випадку називається ліквідністю підприємства). Треті ж вважають, що і можливість погашення короткострокових зобов’язань, і можливість погашення довгострокових зобов’язань, відноситься до платоспроможності.

Немає згоди і щодо визначення джерела платоспроможності. На думку одних це лише грошові кошти підприємства, на думку інших – всі активи підприємства (його капітал), на думку третіх – як наявні активи підприємства, так і його фінансовий результат.

Також вчені часто зазначають, що умовою платоспроможності є забезпечення безперервності виробничого циклу, хоча не всі згодні з цим твердженням.

Цікаво, що вчені, які аналізують підходи до визначення платоспроможності, в результаті приходять до різних висновків.

Зокрема, Т. В. Польова за результатами такого аналізу робить висновок: «платоспроможність виявляє здатність підприємства розраховуватися за власними поточними зобов’язаннями лише наявними на підприємстві грошовими коштами та їх еквівалентами» [8]. В той же час О. Є. Майборода робить висновок: «платоспроможність підприємства – це його здатність у повному обсязі й у визначений термін розрахуватися за своїми зобов’язаннями за допомогою грошових ресурсів та інших активів та спроможність здійснювати безперервну фінансово-господарську діяльність» [16, с. 257].

Водночас вченим можна вибачити існування такого різноманіття визначень платоспроможності, оскільки саме це поняття є надзвичайно широким і розгляд всієї сукупності значень, яку позначають цим терміном, в одному дослідженні є проблемним. В таблиці 1.2 наведено класифікацію видів платоспроможності, що запропонована Т. П. Авраменком [17, с. 184].

Таблиця 1.2 – Види платоспроможності підприємств

Класифікаційна ознака	Види платоспроможності
За характером оцінювання	1. Статична платоспроможність. 2. Динамічна платоспроможність.
За періодом оцінювання	1. Фактична платоспроможність. 2. Перспективна платоспроможність.
За характером визначення платіжних засобів	1. Грошова платоспроможність. 2. Розрахункова платоспроможність. 3. Майнова платоспроможність.
За характером визначення необхідного обсягу витрачання коштів	1. Боргова платоспроможність. 2. Поточна платоспроможність. 3. Загальна платоспроможність.

Приведена в таблиці 1.2 класифікація доводить, що поняття платоспроможність набуває досить широкого значення. При такому різноманітті смислів завдання встановлення єдиної дефініції є проблемним.

Слід зазначити, що автор дипломної роботи вже розглядав проблему відсутності єдиного визначення поняття платоспроможності і робив висновок про неможливість вироблення єдиної дефініції цього поняття, без його розподілення на окремі частини [18].

Аналізуючи найновіші публікації (2019 рік), автор знайшов додаткове підтвердження своєї позиції в роботі І. А. Сніткіної. У своєму дослідженні вона об’єднує існуючі визначення платоспроможності в основні групи [19, с. 181]:

1. Платоспроможність – здатність підприємства виконувати свої зобов’язання.
2. Платоспроможність – показник фінансової стійкості підприємства.
3. Платоспроможність – ліквідність підприємства.
4. Платоспроможність – здатність покривати збитки.

Таким чином, під терміном «платоспроможність» можуть розуміти цілий спектр понять. Між дослідниками немає консенсусу з приводу дефініції платоспроможності, а тому її інтерпретація в кожній конкретній роботі залишається на розсуд автора.

Тому в даній магістерській кваліфікаційній роботі під платоспроможністю розуміється «здатність підприємства сплачувати кошти за своїми зобов'язаннями, що вже настали і потребують негайного погашення, за рахунок наявних грошей на банківських рахунках або в готівці» [7, с. 44]. Під ліквідністю підприємства розуміється як «наявність в нього оборотних засобів в розмірі, теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань» [7, с. 133].

1.2 Особливості управління платоспроможністю та ліквідністю

Управління платоспроможністю та ліквідністю підприємства є важливою складовою фінансового менеджменту підприємства. Проблема забезпечення достатнього рівня ліквідності підприємства постає перед управлінцями, оскільки від рівня ліквідності залежить можливість виконання підприємством своїх строкових зобов'язань.

Підприємства, які не приділяють достатньої уваги управлінню своєю ліквідністю та платоспроможністю ризикують не виконати свої зобов'язання перед кредиторами, що в найгіршому випадку, може призвести до банкрутства та повної ліквідації підприємства.

Масленіков Є. І. виділяє такі методи управління ліквідністю підприємства [20, с.72-73]:

- методи аналізу фінансового стану підприємства;
- методи планування ліквідності;
- методи регулювання значень коефіцієнтів ліквідності;
- методи факторного аналізу у процесі управління ліквідністю.

Об’єктом управління є не тільки фінансово-економічна діяльність підприємства, а і його виробнича діяльність, оскільки забезпечення достатньої ліквідності підприємства можливе шляхом оптимізації структури запасів та незавершеного виробництва. Для такої оптимізації необхідно здійснювати інноваційну діяльність, проводити логістичні дослідження тощо.

Управління платоспроможністю та ліквідністю включає в себе контроль над збутовою діяльністю підприємства, фінансовими операціями, структурою активів, станом та вартістю основних засобів тощо.

Таким чином, управління ліквідністю та платоспроможністю включає в себе контроль майже над всією діяльністю підприємства, що свідчить про його значне місце в системі менеджменту на підприємстві.

Управління ліквідністю та платоспроможністю базується на проведенні детального аналізу фінансового стану підприємства. Основними в даному аналізі є показники ліквідності, які свідчать про можливість або неможливість виконання підприємством своїх короткострокових зобов’язань, проте для виявлення причин відхилень та пошуку шляхів підвищення ліквідності необхідно проводити ґрунтовний аналіз всієї фінансово-господарської діяльності підприємства.

Недостатність ліквідності підприємства може виникнути внаслідок таких причин:

– незбалансованості за термінами та сумами його активів та пасивів; невиконання платіжних зобов’язань покупцями його продукції;

– неможливість реалізації активів за запланованою ціною та запланований термін;

– вимога дострокового погашення боргових зобов’язань;

– закриття банком кредитної лінії тощо.

Для подолання цих ризиків необхідно здійснювати контроль за збалансованістю активів та пасивів підприємства, здійснювати ринкової ситуації та визначати ринкову ціну на наївні у підприємства активи, оцінювати ризик вимог довгострокового погашення боргових зобов’язань тощо.

При управлінні ліквідністю підприємства перед фінансовим менеджментом постають наступні завдання [21, с. 208]:

– здійснення аналізу рівня ліквідності підприємства, а також оцінка впливу дії факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на ліквідність підприємства;

– управління активами за термінами погашення;

– управління вартістю ресурсів, які використовуються для забезпечення ліквідності;

– прогнозування потреби в ліквідних коштах.

Управління активами за термінами погашення та вартістю ресурсів, які використовуються для забезпечення ліквідності, здійснюються шляхом їх групування за термінами погашення. Прогнозування потреби в ліквідних коштах здійснюється шляхом розробки кошторисів та планів діяльності, обсягів випуску продукції тощо.

При управлінні ліквідністю також можуть використовуватись методи трансфертного ціноутворення, податкового планування, ухилення від сплати податків тощо [21, с. 208].

Фінансовий механізм управління ліквідністю включає в себе такі елементи:

1) вибір інструментів управління ліквідністю;
2) аналіз політики підприємства;
3) елементи забезпечення;
4) управління ризиком ліквідності.

Важливим при управлінні ліквідністю є вибір інструментів управління нею, що здійснюється в три етапи:

1. Формування стратегії управління ліквідністю.
2. Вибір методів управління ліквідністю.
3. Вибір методів визначення потреби підприємства у ліквідних коштах.

Аналіз політики підприємства здійснюється шляхом проведення

наступних видів аналізу:

1) аналіз облікової політики;
2) аналіз інвестиційної політики;
3) аналіз цінової політики;
4) аналіз маркетингової політики.

До елементів забезпечення управління ліквідністю на лежать:

1) програмно-технічне забезпечення;
2) інформаційно-аналітичне забезпечення;
3) нормативно-правове забезпечення;
4) кадрове забезпечення.

Управління ризиком ліквідності здійснюється в чотири етапи:

1. Виявлення ризику.
2. Аналіз ймовірності виникнення ризикової події.
3. Контроль ризику.
4. Моніторинг ризику.

Управління ризиком ліквідності повинне бути комплексним і для мінімізації ризику необхідно вживати цілої низки заходів.

У системі управління ризиком ліквідності К. В. Багацька виділяє 5 основних підсистем [22, с. 21]:

1. Аналіз і планування стану ліквідності.
2. Розробка системи лімітів і нормативів ліквідності з урахуванням особливостей функціонування даного підприємства.
3. Ідентифікація ризиків ринкової ліквідності.
4. Складання управлінської звітності по стану ліквідності.
5. Розробка системи заходів щодо контролю стану ліквідності на підприємстві.

Відповідно, кожна система включає в себе систему заходів та методів щодо управління ризиком ліквідності.

Аналіз і планування стану ліквідності включає в себе:

– аналіз збалансованості активів і пасивів підприємства щодо термінів їх

погашення;

– аналіз зобов’язань щодо їх концентрації, з метою виявлення основних кредиторів;

– аналіз дебіторської заборгованості, з метою виявлення основних дебіторів.

Система лімітів повинна включати в себе:

– ліміти залишку грошових коштів;

– ліміти дебіторської та кредиторської заборгованості;

– ліміти поточних фінансових вкладень;

– ліміти розривів між сумою активів та пасивів.

Для ідентифікації ринкових ризиків ліквідності проводиться:

1) оцінка цінових розривів між ціною попиту і ціною пропозиції на товар;

2) оцінка розривів у порушенні взаємозв’язків інформаційного обміну підприємства із зовнішнім середовищем.

Формування звітності зі стану ліквідності означає складання звіту про стан ліквідності не рідше як один раз на квартал.

Система заходів щодо контролю стану ліквідності на підприємстві може включати в себе:

– заходи щодо подолання дисбалансу між активами та пасивами, з урахуванням їх строковості;

– заходи щодо подолання дефіциту ліквідності;

– заходи щодо усунення надлишкової ліквідності.

В процесі управління ліквідності обов’язково здійснюється прогноз та планування результатів управління, на підставі якого здійснюється аналіз ефективності політики підприємства у сфері управління ліквідністю, виявляються недоліки в управлінні та розробляються пропозиції та рекомендації щодо їх усунення та збільшення ефективності управління ліквідністю на підприємстві.

Об’єктом управління платоспроможністю слід вважати виробничу та

фінансово-економічну діяльність підприємства.

Для підвищення платоспроможності підприємству необхідно вживати заходів щодо оптимізації структури активів та пасивів, удосконалювати управлінську структуру, здійснювати інноваційну діяльність, проводити ремонт основних засобів тощо.

Основними причинами, що зумовлюють недостатній рівень платоспроможності підприємства є [23, с. 336]:

– низький рівень розрахунково-платіжної дисципліни;

– високий рівень низьколіквідних активів у загальній вартості майна підприємства;

– низький рівень окупності капітальних вкладень;

– відсутність страхових фондів.

Теницька Н. Б. виділяє такі заходи, що допомагають підприємствам підвищувати свою платоспроможність [24, с. 367]:

– зміна складу керівників підприємства та стилю управління; – інвентаризація активів підприємства;

– оптимізація дебіторської заборгованості, зниження витрат підприємства;

– продаж незавершеного будівництва;

– обґрунтування необхідної чисельності персоналу;

– продаж зайвого устаткування, матеріалів і залишків товарів;

– реструктуризація боргів перетворенням короткострокової заборгованості в довгострокові позики;

– запровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації виробництва;

– удосконалення організації праці;

– проведення капітального ремонту, модернізації основних фондів, заміни застарілого устаткування.

При цьому варто зазначити, що система управління платоспроможністю має вирішувати такі завдання [16, с. 258]:

– забезпечити ліквідність активів підприємства;

– забезпечити ефективне використання капіталу підприємства;

– здійснювати постійний контроль над своєчасністю погашення дебіторської заборгованості;

– здійснювати постійний контроль над своєчасністю погашення кредиторської заборгованості;

– використовувати найбільш ефективні форми розрахунків.

Управління платоспроможністю має базуватись на таких принципах [25, с. 795]:

а) системний підхід, що передбачає врахування усіх напрямків та видів діяльності підприємства, усіх його платежів та ресурсних втрат;

б) принцип прибутковості, який передбачає отримання підприємством позитивного фінансового результату, оскільки прибуток є джерелом покриття зобов'язань підприємства;

в) принцип ліквідності, що полягає в можливості перетворення не фінансових ресурсів підприємства у грошові кошти, шляхом їх продажу;

г) принцип стійкості, що полягає в забезпеченні фінансової стійкості підприємства, шляхом підтримання оптимального співвідношення між його власним та залученим капіталом;

д) принцип оптимальності, який полягає у використанні найбільш сучасних та найбільш ефективних методів аналізу та оцінки платоспроможності, а також контролю усіх процесів, які впливають на підтримання платоспроможного фінансового стану підприємства;

е) принцип ефективності полягає в повному та своєчасному виконанні запланованих завдань, а також своєчасному погашенні заборгованості підприємства перед його кредиторами.

При виконанні своїх завдань система управління платоспроможністю підприємства повинна опиратись на загальні функції менеджменту:

а) планування;

б) організація;

в) мотивація;

г) контроль.

Ефективність системи управління платоспроможності підприємства залежить в першу чергу від ефективності виконання нею функції контролю. Завдання цієї функції полягають в наступному [26]:

1) своєчасному виявленні ознак неплатоспроможності та причин їх виникнення;

2) контроль за залишками грошових коштів на розрахункових рахунках;

3) співставлення термінів погашення кредиторської та дебіторської заборгованостей;

4) контроль за своєчасним погашенням заборгованостей перед кредиторами;

5) контроль за своєчасним погашенням заборгованостей позичальниками;

6) розрахунок коефіцієнтів ліквідності;

7) розрахунок допоміжних показників, таких як тривалість фінансового циклу, індекс ліквідності обігових активів, коефіцієнту забезпечення власними коштами тощо;

8) розрахунок показників динамічної платоспроможності (обсяг сальдового грошового потоку, коефіцієнт синхронності грошових потоків, коефіцієнт достатності коштів);

9) виявлення відхилень розрахованих показників від планових та причин їх виникнення;

10) виявлення резервів покращення платоспроможності.

Завдання функції контролю можна звести до двох основних груп: моніторинг платежів (1-5) та аналіз фінансових показників діяльності підприємства (6-10). Перша група забезпечує дотримання платіжної дисципліни і найефективніше використання наявних коштів, а друга контролює наявність у підприємства грошових коштів у достатньому обсязі. Безпосереднього впливу на забезпечення високої ліквідності балансу функція контролю не має, проте на

підставі розрахованих показників можна розробити рекомендації щодо його оптимізації.

Дані отримані в результаті виконання завдань 1-5 можуть бути використані для внесення змін в систему здійснення платежів та структуру контрагентів. Дані отримані в результаті завдань 6-10 можна використати для розробки та коригування планів фінансової діяльності, прийняття рішень щодо управління капіталом тощо.

1.3 Сучасні методики аналізу платоспроможності та ліквідності

Як було зазначено в розділі 1.1, між поняттями ліквідність та платоспроможність підприємства існує тісний зв'язок, а тому дослідники зазначають, що аналіз ліквідності і платоспроможності – це «дві підсистеми єдиної оціночної системи» [1, с. 643].

Доктор економічних наук В.В. Ковальов, фахівець у галузі фінансового менеджменту, підкреслює, що основною ознакою ліквідності підприємства є перевищення у вартісній оцінці оборотних активів над короткостроковими зобов’язаннями: «Говорячи про ліквідність підприємства, мають на увазі наявність у нього оборотних коштів у розмірі теоретично достатньому для погашення короткострокових зобов'язань, хоч би і з порушенням термінів погашення, передбачених контрактами» [27, с. 217].

На думку Ф.К. Беа, Е. Діхтла, М. Швайтцера: «Властивість ліквідності підприємства може бути оцінена шляхом співвідношення платіжних ресурсів з уже існуючими вимогами. Якщо платіжні ресурси підприємства в кожен даний момент часу більші, ніж платіжні зобов'язання, то підприємство вважають ліквідним» [28, с. 786]. Отже, рівень ліквідності підприємства можна визначити шляхом порівняння наявних у підприємства активів і зобов’язань. Якщо у підприємства є достатньо активів, щоб вчасно погасити свої зобов’язання, то таке підприємство є достатньо ліквідним і навпаки.

Головною ознакою ліквідності є формальне перевищення вартості

оборотних активів над поточними пасивами. Чим більше є це перевищення, тим більш ліквідним є це підприємство.

Для визначення рівня ліквідності підприємства можуть використовуватись три методичні підходи:

1. розрахунок абсолютних показників (зокрема, наявного обсягу власного оборотного капіталу – ВОК);

2. агрегатний підхід (коли порівнюються між собою активи, згруповані в чотири групи за часом їх перетворення в грошову форму (А1–А4), з чотирма групами пасивів, згрупованими за терміновістю їх погашення (П1–П4);

3. коефіцієнтний підхід, зокрема з використанням комплексних (інтегральних) показників.

Найбільш простою та найменш трудомісткою є оцінка платоспроможності за наявністю ВОК, котра, як правило, визначається як різниця поточних активів і пасивів або власного капіталу та необоротних активів. Проте іноді виникає ситуація, коли поточні активи перевищують за величиною короткострокові пасиви, тобто показники ліквідності характеризують фінансовий стан як задовільний, але таку оцінку слід вважати помилковою, оскільки в оборотних активах значну частку займають неліквідні активи та прострочена дебіторська заборгованість.

Стосовно агрегатного підходу в працях дослідників можна знайти суперечності в методиці групування активів, що ускладнює можливість порівняння результатів аналізу не тільки різних підприємств між собою, але і результатів по одному підприємству, але в різні періоди його оцінки. До того ж цей метод дає відповідь лише на єдине питання про те, чи є баланс підприємства абсолютно ліквідним і жодним чином не конкретизує причини і міру досліджуваної невідповідності.

Згідно агрегатного підходу активи підприємства групуються залежно від рівня їх ліквідності за такими групами [29, с. 37]:

А1 – це абсолютно ліквідні активи (грошові кошти та їх еквіваленти, а

також короткострокові фінансові інвестиції);

А2 – це активи, які швидко реалізуються (дебіторська заборгованість за товари роботи, послуги, за виданими авансами, за розрахунками, інша дебіторська заборгованість);

А3 – це активи, які реалізуються повільно (запаси, поточні біологічні активи, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи, необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття);

А4 – це активи, які важко реалізуються (необоротні активи).

До складу перших трьох груп активів входять оборотні активи, необоротні активи, утримувані для продажу та групи вибуття. До четвертої групи активів включають необоротні активи.

Пасиви підприємства групуються відповідно до зростання строків погашення за такими групами [29, с. 37]:

П1 – найбільш термінові (негайні) пасиви (поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги; за розрахунками; поточні забезпечення; інші поточні зобов’язання);

П2 – короткострокові пасиви (короткострокові кредити банків, поточна кредиторська заборгованість за довгостроковими зобов’язаннями, векселі видані);

П3 – довгострокові пасиви (довгострокові зобов’язання і забезпечення; зобов’язання, пов’язані з необоротними активами, отримуваними для продажу та групами вибуття);

П4 – постійні (стійкі) пасиви (власний капітал).

Щоб баланс вважався ліквідним необхідне виконання в ньому нижче наведених умов [30, с. 87]:

- $А1 \geq П1$
- $А2 \geq П2$
- $А3 \geq П3$
- $А4 \leq П4$

У випадку виконання цих умов, баланс є абсолютно ліквідним.

Невиконання цих умов свідчить про відхилення ліквідності балансу від абсолютної.

Для визначення рівня ліквідності та платоспроможності доцільно використовувати коефіцієнти ліквідності:

- коефіцієнт абсолютної ліквідності,
- коефіцієнт швидкої ліквідності,
- коефіцієнт поточної ліквідності (коефіцієнт покриття),
- коефіцієнт загальної ліквідності.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається за формулою (1.1). Він показує, яку частку поточних зобов'язань підприємства можна покрити за допомогою абсолютно ліквідних активів. Нормативне значення показника повинне бути не менше 0,2 [4, с. 424].

$$К_а = \frac{А1}{П1+П2}, \quad (1.1)$$

де $К_а$ – це коефіцієнт абсолютної ліквідності.

Коефіцієнт швидкої ліквідності визначається за формулою (1.2). Він показує, яку частку поточних зобов'язань підприємства можна покрити за допомогою абсолютноліквідних та швидколіквідних активів. Нормативне значення показника повинно бути не менше 0,6 [4, с. 424].

$$К_ш = \frac{А1+А2}{П1+П2}, \quad (1.2)$$

де $К_ш$ – це коефіцієнт швидкої ліквідності.

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) визначається за формулою (1.3). Він показує, яку частку поточних зобов'язань підприємства можна покрити за допомогою абсолютно, швидко та повільноліквідних активів. Нормативне значення показника повинно бути більшим за одиницю [4, с. 424].

$$К_{п} = \frac{А1+А2+А3}{П1+П2}, \quad (1.3)$$

де $К_{п}$ – це коефіцієнт поточної ліквідності.

Основним абсолютним показником ліквідності є власні оборотні кошти, який ще називають робочим капіталом.

Власні оборотні кошти можна визначити за методом «знизу» балансу та методом «зверху» балансу. Більшого поширення дістав метод «знизу» балансу.

Розрахунок величини робочого капіталу за методом «знизу» балансу проводиться за формулою (1.4) [31, с. 125].

$$РК = ОА - ПЗ, \quad (1.4)$$

де РК – робочий капітал; ОА – оборотні активи; ПЗ – поточні зобов'язання.

Розрахунок величини робочого капіталу за методом «зверху» балансу проводиться за формулою (1.5) [31, с. 126].

$$РК = ВК + ДЗ - НА, \quad (1.5)$$

де ДЗ – довгострокові зобов'язання; НА – необоротні активи.

При аналізі ліквідності підприємства важливим є визначення впливу окремих факторів, що спричиняють зміну ліквідності. Це дозволяє зробити методика факторного аналізу.

Факторний аналіз – це статистично точний та надійний метод фінансового аналізу, а тому є доцільним його використання при проведенні аналізу ліквідності.

Структурна модель факторної системи коефіцієнту покриття наведено на рисунку 1.1.

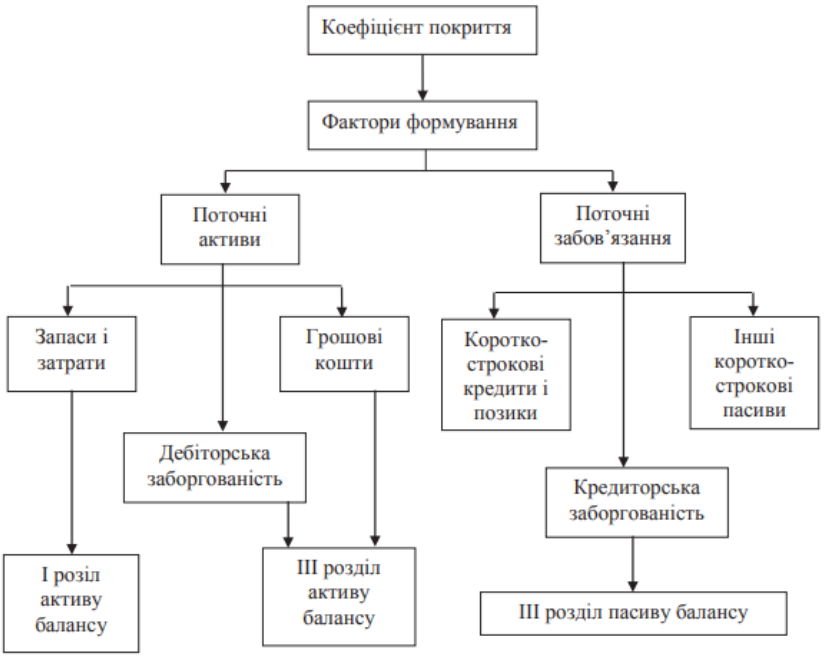

Рисунок 1.1 – Структурна модель факторного аналізу коефіцієнту покриття [32, с. 160]

Методика проведення факторного аналізу передбачає розрахунок системи допоміжних показників:

1. Коефіцієнт покриття на початок періоду, що розраховується за формулою (1.3).

2. Коефіцієнт покриття на кінець періоду, що розраховується за формулою (1.3).

3. Коефіцієнт покриття за умови активів на початок періоду та поточних пасивів на кінець періоду [7, с.46]:

$$Кп/к = \frac{ОАп}{ПЗк}, \quad (1.6)$$

де ОАп – оборотні активи на початок періоду; ПЗк – поточні зобов'язання на кінець періоду.

4. Коефіцієнт частки участі фактора а, який показує частку зміни коефіцієнта покриття за рахунок зміни вартості оборотних засобів [7, с.47]:

$$а = \frac{Кпк - Кп/к}{ОАк - ОАп}, \quad (1.7)$$

де Кпк – коефіцієнт покриття на кінець періоду; ОАк – оборотні активи на кінець періоду.

5. Коефіцієнт частки участі фактора б, який показує частку зміни коефіцієнта покриття за рахунок зміни поточних зобов'язань [7, с.47]:

$$б = \frac{Кп/к - Кпп}{ПЗк - ПЗп}, \quad (1.8)$$

де Кпп – коефіцієнт покриття на початок періоду; ПЗк – поточні зобов'язання на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни оборотних активів визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ОА} = (ОАк - ОАп) * а, \quad (1.9)$$

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни поточних зобов'язань і забезпечень визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ПЗ} = (ПЗк - ПЗп) * б, \quad (1.10)$$

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни запасів визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{З} = (Зк - Зп) * а, \quad (1.11)$$

де Зк – залишок запасів на кінець періоду; Зп – залишок запасів на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни поточних біологічних активів визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ПБА} = (ПБАк - ПБАп) * а, \quad (1.12)$$

де ПБАк – залишок поточних біологічних активів на кінець періоду; ПБАп – залишок поточних біологічних активів на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ДЗТ} = (ДЗТк - ДЗТп) * а, \quad (1.13)$$

де ДЗТк – дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги на кінець періоду; ДЗТп – дебіторська заборгованість за товари, роботи і послуги на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни дебіторської заборгованості за розрахунками визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ДЗР} = (ДЗРк - ДЗРп) * а, \quad (1.14)$$

де ДЗРк – дебіторська заборгованість за розрахунками на кінець періоду; ДЗРп – дебіторська заборгованість за розрахунками на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни іншої поточної дебіторської заборгованості визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ДЗР} = (ІДЗк - ІДЗп) * а, \quad (1.15)$$

де ІДЗк – інша поточна дебіторська заборгованість на кінець періоду; ІДЗп – інша поточна дебіторська заборгованість на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни поточних фінансових інвестицій визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ПФІ} = (ПФІк - ПФІп) * а, \quad (1.16)$$

де ПФІк – поточні фінансові інвестиції на кінець періоду; ПФІп – поточні фінансові інвестиції на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни грошових коштів та їх еквівалентів визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ГК} = (ГКк - ГКп) * а, \quad (1.17)$$

де ГКк – залишок грошових коштів та їх еквівалентів на кінець періоду; ГКп – залишок грошових коштів та їх еквівалентів на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни витрат майбутніх періодів визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ВМП} = (ВМПк - ВМПп) * а, \quad (1.18)$$

де ВМПк – витрати майбутніх періодів на кінець періоду; ВМПп – витрати майбутніх періодів на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни інших оборотних активів визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ІОА} = (ІОАк - ІОАп) * а, \quad (1.19)$$

де ІОАк – залишок інших оборотних активів на кінець періоду; ІОАп – залишок інших оборотних активів на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни короткострокових кредитів банків визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{КК} = (ККк - ККп) * б, \quad (1.20)$$

де ККк – короткострокові кредити банків на кінець періоду; ККп – короткострокові кредити банків на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни поточної заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ПЗДЗ} = (ПЗДЗк - ПЗДЗп) * б, \quad (1.21)$$

де ПЗДЗк – поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями на кінець періоду; ПЗДЗп – поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{КЗ} = (КЗк - КЗп) * б, \quad (1.22)$$

де КЗк – кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги на кінець періоду; КЗп – кредиторська заборгованість за товари, роботи та послуги на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни кредиторської заборгованості за розрахунками визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{КР} = (КРк - КРп) * б, \quad (1.23)$$

де КРк – кредиторська заборгованість за розрахунками на кінець періоду; КРп – кредиторська заборгованість за розрахунками на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни поточних забезпечень визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ПЗ} = (ПЗк - ПЗп) * б, \quad (1.24)$$

де ПЗк – поточні забезпечення на кінець періоду; ПЗп – поточні забезпечення на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни доходів майбутніх періодів визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ДМП} = (ДМПк - ДМПп) * б, \quad (1.25)$$

де ДМПк – доходи майбутніх періодів на кінець періоду; ДМПп – доходи майбутніх періодів на початок періоду.

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни інших поточних зобов'язань визначають за формулою [7, с.47]:

$$\Delta Л_{ІПЗ} = (ІПЗк - ІПЗп) * б, \quad (1.26)$$

де ІПЗк – інші поточні зобов'язання на кінець періоду; ІПЗп – інша поточні зобов'язання на початок періоду.

Висновки до розділу 1

У першому розділі магістерської кваліфікаційної роботи було досліджено економічну сутність, особливості управління та сучасні методики аналізу платоспроможності та ліквідності. За підсумком проведеного дослідження робимо такі висновки:

1. Платоспроможність і ліквідність є багатоаспектними поняттями і їх значення може різнитись в працях різних вчених. В даній роботі під платоспроможністю розуміється «здатність підприємства сплачувати кошти за своїми зобов'язаннями, що вже настали і потребують негайного погашення, за рахунок наявних грошей на банківських рахунках або в готівці», а під ліквідністю підприємства розуміється як «наявність в нього оборотних засобів в розмірі, теоретично достатньому для погашення короткострокових

зобов’язань».

2. Об’єктом управління платоспроможністю та ліквідністю підприємства є його фінансово-економічна та виробнича діяльність. В процесі управління платоспроможністю та ліквідністю слід приділяти особливу увагу функціям контролю та планування.

3. Аналіз платоспроможності та ліквідності базується на проведенні аналізу ліквідності балансу, розрахунку коефіцієнтів ліквідності та визначення величини власних оборотних коштів.

Матеріали даного розділу апробовано автором на XLVII Науково-технічній конференції факультету менеджменту та інформаційної безпеки в науковій праці «Розмежування понять «ліквідність» та «платоспроможність»» [18] та на конференції «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2019)» в науковій праці «Функція контролю в процесі управління платоспроможністю підприємства» [26].

2 АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТА ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛІГРАФІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

2.1 Сучасний стан та тенденції розвитку підприємств поліграфічної галузі України та економіко-організаційна характеристика ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Приватне акціонерне товариство «Вінницька обласна друкарня» (скорочено ПрАТ «Віноблдрукарня»), яке розміщується за адресою 21009, м. Вінниця, вул. Київська, 4, було зареєстроване 01.09.2004 року. Керівником підприємства, станом на грудень 2017 року є Бодлєв Микола Федорович, який є головою правління даного товариства.

Середня чисельність працюючих у 2018 році склала 57 осіб. Найм персоналу здійснюється на постійній основі. Залучення трудових ресурсів на основі договорів підряду не здійснюється.

Друкарня розпочала свою діяльність у 1869 році і є найстарішою друкарнею у Вінниці. Підприємство було приватизовано в 1990-х роках з чого розпочався сучасний етап його функціонування. В 2004 році воно було перетворене в акціонерне товариство.

ПрАТ «Віноблдрукарня» надає наступні види послуг (код вказаний за КВЕД):

- 58.11 Видання книг.
- 18.12 Друкування іншої продукції.
- 47.62 Роздрібна торгівля газетами та канцелярськими товарами в спеціалізованих магазинах.

Підприємство виготовляє наступні види продукції:

- альбоми і теки для паперів;
- газети і журнали;
- щоденники і календарі;
- канцтовари;

- друк і штампи.

Підприємство надає наступні види послуг:

- набір друкарський;
- поліграфічні послуги.

Метою функціонування підприємства є задоволення існуючого на ринку Вінниці попиту на поліграфічну продукцію.

Статутний капітал підприємства у 2018 році складав 1 979 028 грн. 100% статутного капіталу підприємства розподілений на 9 895 140 простих акцій, номінальною вартістю 0,20 грн. кожна.

Основними акціонерами підприємства є:

- Бодлєв Микола Федорович, який володіє 5 953 820 акціями (60,1691%);
- Кузьміна Галина Степанівна, яка володіє 2 956 084 акціями (29,8741%).

Підприємство діє на ринку Вінницької області. Роздрібна торгівля здійснюється лише на території міста Вінниці. Основними конкурентами даного на ринку поліграфічної продукції Вінниці є ТОВ «Вінницька міська друкарня» та друкарня «Саміздат».

ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» розподіляється на структурні підрозділи. Структура управління підприємством є функціональною.

Керівником підприємства є директор Бодлєв Микола Федорович, який володіє контрольним пакетом акцій. Вищим керівним органом є загальні збори акціонерів. Головним бухгалтером підприємства є Кузьміна Вікторія Дмитрівна.

Рішення щодо діяльності підприємства приймаються директором особисто і затверджуються на загальних зборах акціонерів.

Загальні збори акціонерів скликаються один раз на рік. Позачергових зборів акціонерів у 2016-2018 роках не проводилось. Голосування на загальних зборах здійснюється таємно, шляхом заповнення бюлетенів.

До складу наглядової ради ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» входять

три особи. Функціями наглядової ради є розгляд скарг, що стосуються управління підприємством, представлення на затвердження загальним зборам акціонерів річного звіту, бюджету і бухгалтерський балансу та інші функції, що визначені в статуті ПрАТ «Вінницька обласна друкарня».

Наглядова рада має право скликати позачергові засідання загальних зборів акціонерів.

Директору безпосередньо підпорядковується головний бухгалтер, начальник кадрового відділу, начальник виробничого відділу, начальник фінансово-економічного відділу та начальник відділу збуту.

Загальна характеристика підприємства наведена в таблиці 2.1.

Таблиця 2.1 – Загальна характеристика ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Чинник	Характеристика
Організаційно-правова форма	Приватне акціонерне товариство
Середньорічна чисельність персоналу	57 осіб
Персонал	Найнятий на постійній основі
Структура управління	Функціональна
Ступінь охоплення ринку	Вінниця та Вінницька область

На підприємстві використовуються традиційні методи управління персоналом. Обмін інформацією здійснюється особисто або за допомогою засобів електронної пошти.

Товариство належить до підприємств поліграфічної галузі України. Особливістю цієї галузі є виклики, що пов’язані з розвитком нових технологій в області відтворення та поширення інформації.

Поліграфічна промисловість – галузь промисловості, яка займається виготовлення друкованої продукції в усіх її формах.

Раніше поліграфічну діяльність (код 18 за КВЕД) як правило поєднували

з видавничою діяльністю (код 58 за КВЕД), тому говорили про існування «видавничо-поліграфічної галузі». На сьогодні таке об'єднання вже не є актуальним. Це пояснюється широким розвитком інформаційних технологій, а саме переходом книг, журналів, газет на електронні носії. Паперова продукція за таких умов є неконкурентоздатною, а тому поліграфічні підприємства відмовляються від її тиражу і переходять на інші виробництво інших видів друкованої продукції. Прикладом такої тенденції є і досліджуване підприємство ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», яке фактично припинило свою діяльність з видавництва книг, газет і журналів.

Зазначимо, що згідно даних Державної служби статистики України [33], в період з 2010 по 2018 рік кількість працівників, зайнятих у видавничій сфері скоротилась з 40812 осіб до 18409 осіб і продовжує падати. Вартість виготовленої видавничої продукції з 2013 по 2017 рік зросла з 7261,3 млн. грн. до 9896 млн. грн., що при врахуванні значних темпів інфляції є фактично суттєвим спадом. Якщо видавництво в 2013 року за обсягами виробленої продукції можна було порівняти з лісовим господарством, то в 2017 році вартість видавничої продукції становила всього лише близько 40% вартості продукції лісового господарства.

Це свідчить про те, що поліграфічні підприємства зіштовхнулись з серйозною кризою галузі і вимушені вносити суттєві корективи в свою діяльність. На практиці це означає, що вони вимушені відмовитись від друку книг, журналів та газет, переорієнтувавшись на виготовлення рекламної та пакувальної продукції, канцелярських товарів (наприклад, зошитів) тощо.

Іншою істотною проблему на шляху розвитку поліграфічної промисловості в Україні є відсутність сировини вітчизняного виробництва, причому це стосується не тільки складних хімічних сполук (такі як фарби та лаки), а навіть простого паперу. Фактично вітчизняні підприємства вимушені працювати з імпортною сировиною, яку завозять переважно з країн ЄС. Це зумовлює неконкурентоспроможність вітчизняної поліграфічної продукції на міжнародному ринку. Тому поліграфічні підприємства України у своєму

розміщенні тяжіють до споживача і працюють переважно лише на ринку свого регіону.

Перешкодою на шляху розвитку вітчизняної поліграфічної галузі є також застарілість друкарського обладнання. Переважна більшість підприємств працює із застарілим устаткуванням та майже повністю зношеним устаткуванням, що зумовлює низьку ефективність праці та низьку рентабельність. Вирішити цю проблему можна лише шляхом заміни устаткування, проте в Україні промислове друкарське обладнання не виробляється. Підприємства вимушені купувати дороговартісне імпортне обладнання, проте власних грошей на таку модернізацію в них як правило не вистачає, оскільки вони є малорентабельними. Тобто утворюється замкнуте коло. Вийти з цього кола можна лише шляхом залучення кредитних ресурсів, проте кредити банків в Україні є дуже дорогими, а тому підприємства часто відмовляються йти на такий крок, продовжуючи працювати на старому обладнанні.

Зміну кількості зайнятих працівників та обсягів виготовленої продукції поліграфічної промисловості у 2013-2018 роках наведено у таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Динаміка зміни основних показників поліграфічної промисловості у 2013-2018 роках [33]

Показник	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Обсяг виробленої продукції, млн. грн.	8636,4	10390,6	11820,5	14992,6	15521,2	немає даних
Чисельність працівників, осіб	26785	25440	20539	19887	20201	19677

З таблиці 2.2 видно, що кількість працівників, зайнятих у поліграфічній промисловості скоротилась на 7108 осіб (26,5%). Вартість виробленої продукції зросла майже удвічі з 8636,4 млн. грн. у 2013 році до 15521,2 млн. грн. у 2017 році, проте це пояснюється в основному інфляційними процесами.

Дослідити перспективи розвитку підприємств поліграфічної галузі можна за допомогою використання методу SWOT-аналізу, що базується на співставленні сильних та слабких сторін, загроз та можливостей, що постають перед певним об’єктом. За основу SWOT-аналізу візьмемо досліджуване підприємство ПрАТ «Вінницька обласна друкарня».

Аналіз чинників внутрішнього середовища наведено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Аналіз внутрішнього середовища (сильні/слабкі сторони)

Сильні сторони	Слабкі сторони
1. Значний досвід на ринку поліграфічних послуг. 2. Широкий асортимент (книги, зошити, плакати, буклети, коробки, бланки, штампи та печаті). 3. Розвинена система маркетингу, в тому числі наявність фірмового магазину «Гуртовня», наявність власного сайту, розміщення зовнішньої реклами. 4. Вдале розміщення головного офісу (вул. Київська, 4). 5. Великі виробничі потужності.	1. Зношеність основних засобів. 2. Брак фінансових ресурсів. 3. Низька рентабельність та прибутковість. 4. Негнучка структура виробництва.

Сильними сторонами ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» є значний досвід роботи на ринку, розвинена маркетингова система, наявність значних потужностей, а також значна диверсифікованість продукції.

Слабкими сторонами ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» є значна зношеність основних засобів, недостатня кількість фінансових ресурсів, низькі показники рентабельності, а також негнучка структура виробництва, що пояснюється технологічними особливостями поліграфічної промисловості, а

саме значної залежності характеру виробничої діяльності від наявного у підприємства устаткування.

Аналіз чинників зовнішнього середовища наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4 – Аналіз зовнішнього середовища (можливості/загрози)

Можливості	Загрози
1. Проведення виборів, що спричиняє різке зростання попиту на поліграфічну продукцію. 2. Отримання держзамовлень. 3. Збільшення попиту на книги та книжну продукцію. 4. Створення мережі магазинів та розширення системи збуту.	1. Економічна нестабільність. 2. Падіння попиту на книги, внаслідок більш широкого використання електронної продукції. 3. Демографічні зміни, внаслідок яких зменшується кількість дітей, які є одним з основних ринкових сегментів. 4. Падіння попиту на візуальну рекламу.

В таблиці 2.4 наведені можливості підприємства, до яких відносяться перш за все можливості пов’язані з різким зростанням попиту на поліграфічну продукцію. Також можливим є розширення збутової мережі шляхом створення мережі магазинів на базі вже існуючого магазину «Гуртовня».

До загроз слід віднести, перш за все, економічну та політичну нестабільність, яка суттєво може вдарити по фінансовому стану підприємства. Не можна також не відзначити зростання ринку електронних книг та іншої електронної продукції, що зумовлює значне падіння попиту на поліграфічну продукцію. Також необхідно зазначити, що важливим споживчим сегментом для підприємства є діти шкільного віку, а тому підприємство вразливе до погіршення демографічної ситуації.

Зіставлення чинників внутрішнього та зовнішнього середовища

наведено в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5 – Зіставлення чинників внутрішнього та зовнішнього середовища

	Можливості	Загрози
Сильні сторони	У випадку різкого зростання попиту підприємство може легко задовольнити його за рахунок значних виробничих потужностей. Таким чином, необхідно вжити заходів щодо максимального розширення попиту на продукцію.	Широкий асортимент дозволяє підприємству перенести падіння попиту на окремі види продукції. У такому випадку підприємству слід підтримувати попит на інші види продукції.
Слабкі сторони	Зростання попиту на продукцію дозволить суттєво збільшити прибутковість підприємства. Отримані кошти слід направити на оновлення майна підприємства та створення резервів фінансових ресурсів.	Виникнення вищезазначених загроз є критичним для діяльності підприємства, оскільки зменшення його рентабельності фактично ставить під сумнів доцільність подальшого існування підприємства. Для уникнення такої ситуації слід дотримуватися стратегії диверсифікації діяльності.

Співставлення сильних / слабких сторін та можливостей / загроз виявило суттєву доцільність в проведенні максимальної диверсифікації продукції, покращенні збутової діяльності і оновленні технологій та майна підприємства.

2.2 Аналіз фінансового стану ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Аналіз фінансової діяльності підприємства було здійснено за даними фінансової звітності підприємства (Форма №1 та Форма №2) за 2016-2018 роки. При здійсненні розрахунків використовувались середньорічні значення показників, які зазначені в Формі №1.

На першому етапі виконаємо аналіз абсолютних показників фінансової діяльності підприємства, що проводиться на основі даних, які безпосередньо зазначені в звітності. Результати цього аналізу наведені в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Аналіз абсолютних показників фінансової діяльності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Показник	2016	2017	2018	Відхилення 2017 р. від 2016 р.		Відхилення 2018 р. від 2017 р.	
				Абсолютна зміна	Темп приросту, %	Абсолютна зміна	Темп приросту, %
Загальна вартість майна підприємства, тис. грн.	4227,5	5134,0	6492,0	906,5	21,44	1358,0	26,45
Необоротні активи, тис. грн.	2807,5	2734,0	3408,5	-73,5	-2,62	674,5	24,67
Оборотні активи, тис. грн.	1420,0	2400,0	3083,5	980	69,01	683,5	28,48
Власний капітал, тис. грн.	2968,0	3527,5	4938,5	559,5	18,85	1411,0	40,00

Продовження таблиці 2.6

Залучений капітал, тис. грн.	1259,5	1606,5	1553,5	347	27,55	-53,0	-3,30
Чистий дохід, тис. грн.	7596,0	10000	12905,0	2404	31,65	2905,0	29,05
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	6981,0	9428,0	11486,0	2447	35,05	2058,0	21,83
Валовий прибуток, тис. грн.	615,0	572,0	1419,0	-43	-6,99	847,0	148,08

Отже, у досліджуваному періоду спостерігаємо збільшення загальної вартості майна (валюти балансу) підприємства. При цьому спостерігається як величини оборотних, так і величини необоротних активів. Це є позитивним, оскільки зростання вартості майна означає зростання фінансових можливостей підприємства.

Що стосується пасивів, то зростання вартості майна відбулося в основному за рахунок зростання величини власного капіталу. Це свідчить про зростання автономії підприємства, а також про те, що підприємство не ризикує залучати додаткові кредитні ресурси для свого розвитку.

Що стосується прибутку підприємства, то в 2017 році відбулося його зростання майже у 1,5 рази. При цьому спостерігається як зростання чистого доходу, так і зростання собівартості. Це означає, що зростання величини валового прибутку відбувається за рахунок зростання об’ємів виробництва у вартісному вираженні, а не за рахунок модернізації технологій. Таким чином, підприємство розвивається екстенсивним, а не інтенсивним шляхом.

Оцінка відносних показників фінансового стану підприємства передбачає проведення аналізу за такими напрямками:

1) аналіз майнового стану;
2) аналіз ліквідності;
3) аналіз фінансової стійкості;
4) аналіз рентабельності;
5) аналіз ділової активності.

Аналіз майнового стану виконаємо шляхом розрахунку коефіцієнта зносу, який показує ступінь зношеності основних засобів підприємства. Він знаходиться за формулою [34, с. 48]:

$$К_{зн} = \frac{Зн}{ОФп}, \quad (2.1)$$

де Зн – знос основних засобів, ОФп – первісна вартість основних фондів підприємства.

2016: $К_{зн} = \frac{5991}{8783,5} = 0,68;$

2017: $К_{зн} = \frac{6375}{9099,5} = 0,70;$

2018: $К_{зн} = \frac{6694,5}{10091} = 0,66.$

Отже, основні засоби підприємства у 2018 році були зношені на 66%, при тому, що нормальне значення зносу не має перевищувати 50%. Варто зазначити, що показники зносу покращилися у 2018 році у порівнянні з 2017 роком, але підприємству необхідно вживати подальших заходів щодо оновлення свого обладнання.

Аналіз фінансової стійкості підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників:

1) коефіцієнт фінансової автономії;
2) коефіцієнт фінансової залежності;
3) коефіцієнт концентрації залученого капіталу;

4) коефіцієнт фінансового ризику;

5) коефіцієнт маневреності власного капіталу;

6) коефіцієнт забезпеченості активів власними оборотними засобами;

7) коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними засобами.

Коефіцієнт фінансової автономії розраховується за формулою [34, с. 137]:

$$К_{авт} = \frac{ВК}{К}, \quad (2.2)$$

де ВК – величина власного капіталу; К – вартість усього капіталу підприємства.

2016: $К_{авт} = \frac{2968}{4227,5} = 0,70;$

2017: $К_{авт} = \frac{3527,5}{5134} = 0,69;$

2018: $К_{авт} = \frac{4938,5}{6492} = 0,76.$

Коефіцієнт фінансової залежності розраховується за формулою [34, с. 137]:

$$К_{фін.\ зал.} = \frac{К}{ВК}, \quad (2.3)$$

2016: $К_{фін.\ зал.} = \frac{4227,5}{2968} = 1,42;$

2017: $К_{фін.\ зал.} = \frac{5134}{3527,5} = 1,46;$

2018: $К_{фін.\ зал.} = \frac{6492}{4938,5} = 1,31.$

Коефіцієнт концентрації залученого капіталу розраховується за формулою [34, с. 137]:

$$К_{КЗЛ} = \frac{ЗК}{К}, \quad (2.4)$$

де ЗК – величина залученого капіталу.

2016: $К_{КЗЛ} = \frac{508,5+751+0}{4227,5} = 0,30;$

2017: $К_{КЗЛ} = \frac{354+1262,5+0}{5134} = 0,31;$

2018: $К_{КЗЛ} = \frac{0+1262,5+0}{6492} = 0,24.$

Коефіцієнт фінансового ризику розраховується за формулою [34, с. 137]:

$$К_{фін.ризику} = \frac{ЗК}{ВК}, \quad (2.5)$$

2016: $К_{фін.ризику.} = \frac{508,5+751+0}{2968} = 0,42;$

2017: $К_{фін.ризику.} = \frac{354+1262,5+0}{3527,5} = 0,46;$

2018: $К_{фін.ризику.} = \frac{0+1262,5+0}{4938,5} = 0,31.$

Коефіцієнт маневреності власного капіталу розраховується за формулою [34, с. 137]:

$$К_{маневреності} = \frac{ВК-НА}{ВК}, \quad (2.6)$$

де НА – вартість необоротних активів.

2016: $К_{маневреності} = \frac{2809,5-2807,5}{2968} = 0,05;$

2017: $К_{маневреності} = \frac{3527,5-2734}{3527,5} = 0,22;$

2018: $К_{маневреності} = \frac{4938,5-3408,5}{4938,5} = 0,31.$

Коефіцієнт забезпеченості активів власними оборотними засобами розраховується за формулою [34, с. 137]:

$$К_{забезпеченості\ активів} = \frac{ВК-НА}{ОА}, \quad (2.7)$$

де ОА – вартість оборотних активів.

2016: $К_{забезпеченості\ активів} = \frac{2809,5-2807,5}{1420} = 0,11;$

2017: $К_{забезпеченості\ активів} = \frac{3527,5-2734}{2400} = 0,33;$

2018: $К_{забезпеченості\ активів} = \frac{4938,5-3408,5}{3083,5} = 0,50.$

Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними засобами розраховується за формулою [34, с. 137]:

$$К_{забезпеченості\ запасів} = \frac{ВК-НА}{З}, \quad (2.8)$$

де З – вартість запасів.

2016: $К_{забезпеченості\ запасів} = \frac{2809,5-2807,5}{992,5} = 0,16;$

2017: $К_{забезпеченості\ запасів} = \frac{3527,5-2734}{1382} = 0,57;$

2018: $К_{забезпеченості\ запасів} = \frac{4938,5-3408,5}{1579,5} = 0,97.$

Наведені розрахунки узагальнено в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Аналіз фінансової стійкості ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Показник	2016	2017	2018	Відхилення 2017 р. від 2016 р.		Відхилення 2018 р. від 2017 р.	
				Абсолютна зміна	Темп приросту, %	Абсолютна зміна	Темп приросту, %
Коефіцієнт фінансової автономії	0,70	0,69	0,76	-0,01	-2,13	0,07	10,71
Коефіцієнт фінансової залежності	1,42	1,46	1,31	0,03	2,18	-0,14	-9,68
Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,30	0,31	0,24	0,01	5,03	-0,07	-23,53
Коефіцієнт фінансового ризику	0,42	0,46	0,31	0,03	7,32	-0,14	-30,93
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,05	0,22	0,31	0,17	315,98	0,08	37,73
Коефіцієнт забезпеченості активів власними оборотними засобами	0,11	0,33	0,50	0,22	192,52	0,17	50,08
Коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними засобами	0,16	0,57	0,97	0,41	255,05	0,39	68,71

Узагальнюючи подані в таблиці 2.7 дані, зазначимо, що в цілому тенденції зміни показників фінансової стійкості підприємства є позитивними.

Коефіцієнт фінансової автономії відповідає нормативному (0,76>0,5), причому спостерігається позитивна тенденція до його збільшення за рахунок зростання величини власного капіталу. Відповідно фінансова залежність підприємства зменшується.

Значення коефіцієнту концентрації залученого капіталу відповідає нормативному (0,24<0,5), причому спостерігається позитивна тенденція до його зменшення за рахунок погашення довгострокових зобов'язань та зростання власного капіталу.

Значення коефіцієнтів фінансового ризику (0,31<1), маневреності власного капіталу (0,22>0), забезпеченості активів власними оборотними коштами (0,50>0,1) та забезпеченості запасів власними оборотними коштами (0,97>0,6).

Отже, досліджуване підприємство не має проблем з фінансовою стійкістю.

Аналіз рентабельності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників:

1) коефіцієнт рентабельності активів;
2) коефіцієнт рентабельності власного капіталу;
3) коефіцієнт чистої рентабельності продажу;
4) коефіцієнт рентабельності операційної діяльності;
5) коефіцієнт рентабельності звичайної діяльності;
6) коефіцієнт рентабельності господарської діяльності.

Коефіцієнт рентабельності активів показує скільки гривень чистого прибутку приходиться на 1 гривню активів. Він розраховується за формулою [35, с. 60]:

$$R_{\text{А}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{А}}, \qquad (2.9)$$

де ЧП – величина чистого прибутку; А – середньорічна вартість активів.

2016: $R_{\text{А}} = \frac{185}{4227,5} = 0,04$;

2017: $R_{\text{А}} = \frac{925}{5134} = 0,18$;

2018: $R_{\text{А}} = \frac{1897}{6492} = 0,29$.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу показує скільки гривень чистого прибутку приходиться на 1 гривню власного капіталу підприємства розраховується за формулою [35, с. 60]:

$$R_{\text{ВК}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ВК}}, \tag{2.10}$$

2016: $R_{\text{ВК}} = \frac{185}{2968} = 0,06$;

2017: $R_{\text{ВК}} = \frac{925}{3527,5} = 0,26$;

2018: $R_{\text{ВК}} = \frac{1897}{4938,5} = 0,38$.

Коефіцієнт чистої рентабельності продажу показує скільки гривень чистого прибутку приходиться на 1 гривню чистого доходу (виручки) від реалізації. Він розраховується за формулою [35, с. 60]:

$$R_{\text{продажу}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{ЧД}}, \tag{2.11}$$

де ЧД – чистий дохід (виручка) від реалізації.

2016: $R_{\text{продажу}} = \frac{185}{7596} = 0,02$;

2017: $R_{\text{продажу}} = \frac{925}{10000} = 0,09$;

2018: $R_{\text{продажу}} = \frac{1897}{12905} = 0,15$

Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності показує скільки гривень прибутку від операційної діяльності приходиться на 1 гривню операційних витрат підприємства. Він розраховується за формулою [35, с. 60]:

$$R_{\text{опер. діяльності}} = \frac{\text{ПР}_{\text{опер}}}{\text{С}+\text{В}_{\text{адм}}+\text{В}_{\text{збут}}+\text{В}_{\text{інші опер.}}}, \quad (2.12)$$

де $\text{ПР}_{\text{опер}}$ – прибуток від операційної діяльності; С – собівартість реалізованої продукції; $\text{В}_{\text{адм}}$ – адміністративні витрати; $\text{В}_{\text{збут}}$ – витрати на збут; $\text{В}_{\text{інші опер.}}$ – інші операційні витрати.

$$2016: R_{\text{опер. діяльності}} = \frac{387}{6981+1361+277+802} = 0{,}04;$$

$$2017: R_{\text{опер. діяльності}} = \frac{1254}{9428+1726+348+449} = 0{,}11;$$

$$2018: R_{\text{опер. діяльності}} = \frac{2163}{11486+2126+456+519} = 0{,}15.$$

Коефіцієнт рентабельності звичайної діяльності показує скільки гривень прибутку від звичайної діяльності приходиться на 1 гривню витрат підприємства. Він розраховується за формулою [35, с. 61]:

$$R_{\text{звич. діяльності}} = \frac{\text{ПР}_{\text{звич}}}{\text{С}+\text{В}_{\text{адм}}+\text{В}_{\text{збут}}+\text{В}_{\text{інші опер.}}+\text{В}_{\text{фін}}+\text{В}_{\text{кап}}+\text{В}_{\text{інші}}}, \quad (2.13)$$

де $\text{ПР}_{\text{звич}}$ – прибуток від звичайної діяльності до оподаткування; $\text{В}_{\text{фін}}$ – фінансові витрати; $\text{В}_{\text{кап}}$ – втрати від участі в капіталі; $\text{В}_{\text{інші}}$ – інші витрати.

$$2016: R_{\text{звич. діяльності}} = \frac{226}{6981+1361+277+802+161+0+0} = 0{,}02;$$

$$2017: R_{\text{звич. діяльності}} = \frac{1128}{9428+1726+348+449+126+0+0} = 0{,}09;$$

$$2018: R_{\text{звич. діяльності}} = \frac{2314}{11486+2126+456+519+44+0+0} = 0{,}16.$$

Коефіцієнт рентабельності господарської діяльності показує скільки гривень чистого прибутку приходиться на 1 гривню витрат підприємства. Він розраховується за формулою [35, с. 61]:

$$R_{\text{госп. діяльності}} = \frac{\text{ЧП}}{\text{С}+\text{В}_{\text{адм}}+\text{В}_{\text{збут}}+\text{В}_{\text{інші опер.}}+\text{В}_{\text{фін}}+\text{В}_{\text{кап}}+\text{В}_{\text{інші}}}, \quad (2.14)$$

$$2016: R_{\text{госп. діяльності}} = \frac{185}{6981+1361+277+802+161+0+0} = 0{,}02;$$

$$2017: R_{\text{госп. діяльності}} = \frac{925}{9428+1726+348+449+126+0+0} = 0{,}08.$$

$$2018: R_{\text{госп. діяльності}} = \frac{1897}{11486+2126+456+519+44+0+0} = 0{,}13.$$

Наведені розрахунки узагальнено в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Аналіз рентабельності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Показник	2016	2017	2018	Відхилення 2017 р. від 2016 р.		Відхилення 2018 р. від 2017 р.	
				Абсолютна зміна	Темп приросту, %	Абсолютна зміна	Темп приросту, %
Коефіцієнт рентабельності активів	0,044	0,180	0,292	0,136	311,72	0,112	62,18
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,062	0,262	0,384	0,200	320,69	0,122	46,49
Коефіцієнт чистої рентабельності продажу	0,024	0,093	0,147	0,068	279,80	0,054	58,92

Продовження таблиці 2.8

Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	0,041	0,105	0,148	0,064	155,43	0,043	41,32
Коефіцієнт рентабельності звичайної діяльності	0,024	0,093	0,158	0,070	296,00	0,065	69,33
Коефіцієнт рентабельності господарської діяльності	0,019	0,077	0,130	0,057	296,70	0,053	69,28

Отже, в 2016 році показники рентабельності підприємства були дуже низькими, проте у 2017-2018 роках відбулося суттєве покращення ситуації, хоча показники рентабельності все ще залишаються нижче бажаних.

Аналіз ділової активності підприємства здійснюється шляхом розрахунку таких показників:

1) коефіцієнт оборотності активів;
2) коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості;
3) коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості;
4) строк погашення дебіторської заборгованості;
5) строк погашення кредиторської заборгованості;
6) коефіцієнт оборотності власного капіталу;
7) коефіцієнт оборотності залученого капіталу.

Коефіцієнт оборотності активів розраховується за формулою [34, с. 201]:

$$К_{ОА} = \frac{ЧД}{А}, \quad (2.15)$$

2016: $К_{ОА} = \frac{7596}{4227,5} = 1,80$ оборотів;

2017: $К_{ОА} = \frac{10000}{5134} = 1,95$ оборотів;

2018: $К_{ОА} = \frac{12905}{6492} = 1,99$ оборотів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за формулою [34, с. 202]:

$$К_{ОКЗ} = \frac{ЧД}{КЗ}, \quad (2.16)$$

де КЗ – середньорічний розмір кредиторської заборгованості.

2016: $К_{ОКЗ} = \frac{7596}{217,5+90+19,5+73,5+0} = 18,97$ оборотів;

2017: $К_{ОКЗ} = \frac{10000}{207,5+176,5+17,5+60+0} = 21,67$ оборотів.

2018: $К_{ОКЗ} = \frac{12905}{227,5+349+25+81,5+0} = 18,89$ оборотів.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості розраховується за формулою [34, с. 202]:

$$К_{ОДЗ} = \frac{ЧД}{ДЗ}, \quad (2.17)$$

де ДЗ – середньорічний розмір дебіторської заборгованості.

2016: $К_{ОДЗ} = \frac{7596}{124+0+1+145} = 28,13$ оборотів;

2017: $К_{ОДЗ} = \frac{10000}{176,5+0+1+225} = 24,84$ оборотів;

2018: $К_{ОДЗ} = \frac{12905}{284,5+0+6,5+198} = 26,39$ оборотів.

Строк погашення дебіторської заборгованості розраховується за

формулою [34, с. 202]:

$$ДЗ_{дні} = \frac{360}{К_{ОДЗ}}, \quad (2.18)$$

2016: $ДЗ_{дні} = \frac{360}{28,13} = 12,80$ днів.

2017: $ДЗ_{дні} = \frac{360}{24,84} = 14,49$ днів;

2018: $ДЗ_{дні} = \frac{360}{26,39} = 13,64$ днів.

Строк погашення кредиторської заборгованості розраховується за формулою [34, с. 202]:

$$КЗ_{дні} = \frac{360}{К_{ОКЗ}}, \quad (2.19)$$

2016: $КЗ_{дні} = \frac{360}{18,97} = 18,98$ днів;

2017: $КЗ_{дні} = \frac{360}{21,67} = 16,61$ днів;

2018: $КЗ_{дні} = \frac{360}{18,89} = 19,05$ днів.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу розраховується за формулою [34, с. 203]:

$$К_{ОВК} = \frac{ЧД}{ВК}, \quad (2.20)$$

2016: $К_{ОВК} = \frac{7596}{2968} = 2,56$ оборотів;

2017: $К_{ОВК} = \frac{10000}{3527,5} = 3,67$ оборотів;

2018: $К_{ОВК} = \frac{12905}{4938,5} = 2,61$ оборотів.

Коефіцієнт оборотності залученого капіталу розраховується за формулою [34, с. 203]:

$$К_{ОЗК} = \frac{ЧД}{ЗК}, \quad (2.21)$$

2016: $К_{ОЗК} = \frac{7596}{508,5+751+0} = 6,03$ оборотів;

2017: $К_{ОЗК} = \frac{10000}{354+1252,5+0} = 6,22$ оборотів.

2018: $К_{ОЗК} = \frac{12905}{0+1535,5+0} = 8,31$ оборотів.

Наведені розрахунки узагальнено в таблиці 2.9.

Таблиця 2.9 – Аналіз ділової активності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Показник	2016	2017	2018	Відхилення 2017 р. від 2016 р.		Відхилення 2018 р. від 2017 р.	
				Абсолютна зміна	Темп приросту, %	Абсолютна зміна	Темп приросту, %
Коефіцієнт оборотності активів	1,80	1,95	1,99	0,151	8,40	0,04	2,06
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	18,97	21,67	18,89	2,702	14,25	-2,77	-12,80
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	28,13	24,85	26,39	-3,289	-11,69	1,55	6,22

Продовження таблиці 2.9

Строк погашення дебіторської заборгованості, днів	12,80	14,49	13,64	1,694	13,24	-0,85	-5,86
Строк погашення кредиторської заборгованості, днів	18,98	16,61	19,05	-2,367	-12,47	2,44	14,68
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,56	2,84	2,61	0,276	10,77	0,13	3,52
Коефіцієнт оборотності залученого капіталу	6,03	6,22	8,31	0,194	3,21	-0,22	-7,82

Спостерігається тенденція до поступового збільшення коефіцієнту оборотності активів, що є позитивним, оскільки дозволяє зробити більше виробничих циклів при наявності однакової суми активів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості зменшився і відповідно строк погашення кредиторської заборгованості зріс. Це свідчить проте, що підприємству необхідно прийняти міри щодо дотримання платіжної дисципліни.

Оборотність дебіторської заборгованості знаходиться в допустимих межах, проте ефективність розрахунків з дебіторами потребує покращення.

У 2018 році відбулося зменшення оборотності власного капіталу, в основному за рахунок його нагромадження, та зростання оборотності залученого капіталу, в основному за рахунок погашення довгострокових зобов’язань.

2.3 Оцінка ефективності управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Оцінка ефективності управління ліквідності проводиться за методикою зазначеною в підрозділі 1.3.

На першому етапі проведемо аналіз ліквідності балансу, шляхом групування активів підприємства за рівнем їх ліквідності, результати якого наведено в таблиці 2.10.

Таблиця 2.10 – Групи активів за ліквідністю

Показник	2016		2017		2018		Відхилення значень 2017 року від 2016 року		Відхилення значень 2018 року від 2017 року	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Абсолютне, тис. грн.	Темп приросту, %	Абсолютне, тис. грн.	Темп приросту, %
Вартість майна	4227,5	100,00	5134,0	100,00	6492,0	100,00	906,5	21,44	1358	26,45
в тому числі:										
А1	23,5	0,56	460,0	8,96	811,5	12,50	436,5	1857,45	351,5	76,41
А2	743,5	17,59	931,5	18,14	1062,0	16,36	188,0	25,29	130,5	14,01
А3	653,0	15,45	1008,5	19,64	1205,0	18,56	355,5	54,44	196,5	19,48
А4	2807,5	66,41	2734,0	53,25	3408,5	52,50	-73,5	-2,62	674,5	24,67

Як видно з таблиці 2.10, в структурі активів підприємства переважає агрегат А4 (необоротні активи). У 2016 році спостерігалося дуже низьке значення агрегату А1 (гроші та їх еквіваленти), що може свідчити про проблеми з розрахунками в цьому році. В 2017-2018 роках ситуація значно покращилась за рахунок зростання частки більш ліквідних активів в загальній структурі майна підприємства, що зробило його більш гнучким у фінансовому плані.

Результати розподілу пасивів за терміном погашення наведені в таблиці 2.11.

Таблиця 2.11 – Групи пасивів за терміном погашення

Показник	2016		2017		2018		Відхилення значень 2017 року від 2016 року		Відхилення значень 2018 року від 2017 року	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Абсолютне, тис. грн.	Темп приросту, %	Абсолютне, тис. грн.	Темп приросту, %
Вартість майна	4227,5	100,00	5134,0	100,00	6492,0	100,00	906,5	21,44	1358	26,45
в тому числі:										
П1	400,5	9,47	461,5	8,99	683	10,52	61,0	15,23	221,5	48,00
П2	350,5	8,29	791,0	15,41	870,5	13,41	440,5	125,68	79,5	10,05
П3	508,5	12,03	354,0	6,90	0	0,00	-154,5	-30,38	-354	-100,00
П4	2968,0	70,21	3527,5	68,71	4938,5	76,07	559,5	18,85	1411	40,00

Як видно з таблиці 2.11, основну частку пасивів складає агрегат П4 (власний капітал) і його частка в досліджуваний зросла майже на 6 пунктів.

Частка агрегату П1 (найбільш термінові пасиви) зросла, що не є доброю тенденцією, оскільки це свідчить про зростання кредиторської заборгованості даного підприємства.

У 2018 році підприємство не мало жодних довгострокових зобов’язань, а тому в структурі пасивів відсутній агрегат П3. Це означає, що баланс не є абсолютно ліквідним, тому що в ідеальній ситуації запаси повинні покриватися довгостроковими зобов’язаннями.

Оцінюємо ліквідність балансу підприємства шляхом співставлення даних таблиць 2.10 і 2.11, що наведене в таблиці 2.12.

Таблиця 2.12 – Аналіз ліквідності балансу ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Актив	Значення, тис. грн			Пасив	Значення, тис. грн			Платіжні засоби: надлишок (+) або нестача (–)		
	2016	2017	2018		2016	2017	2018	2016	2017	2018
А1	23,5	460,0	811,5	П1	400,5	461,5	683	-377,0	-1,5	128,5
А2	743,5	931,5	1062,0	П2	350,5	791,0	870,5	393,0	140,5	191,5
А3	653,0	1008,5	1205,0	П3	508,5	354,0	0	144,5	654,5	1205
А4	2807,5	2734,0	3408,5	П4	2968,0	3527,5	4938,5	-160,5	-793,5	-1530

Отже, баланс підприємства у досліджуваному періоді не був абсолютно ліквідним. Особливо складною було ситуація у 2016 році, коли підприємству не вистачало грошових коштів для погашення найтерміновіших зобов'язань. У 2018 році найбільшою проблемою ліквідності балансу є те, що за рахунок власного капіталу формуються не тільки необоротні засоби та запаси, але й більш ліквідні активи. Це робить підприємство більш стійким, проте підприємство втрачає фінансові можливості, оскільки ці суми можна було витратити на оновлення основних засобів підприємства.

На наступному етапі, за методикою, яку було наведено у підрозділі 1.2, визначаємо коефіцієнти ліквідності:

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності визначається за формулою (1.1):

$$2016: К_а = \frac{23,5}{400,5+350,5} = 0,03;$$

$$2017: К_а = \frac{460}{461,5+791} = 0,37;$$

$$2018: К_а = \frac{811,5}{683+870,5} = 0,52.$$

2. Коефіцієнт швидкої ліквідності визначається за формулою (1.2):

$$2016: К_ш = \frac{23,5+743,5}{400,5+350,5} = 0,57;$$

$$2017: К_{ш} = \frac{460+931,5}{461,5+791} = 0,81;$$

$$2018: К_{ш} = \frac{811,5+870,5}{683+870,5} = 0,97.$$

Коефіцієнт поточної ліквідності (покриття) визначається за формулою (1.3):

$$2016: К_{п} = \frac{23,5+743,5+653}{400,5+350,5} = 1,89;$$

$$2017: К_{п} = \frac{460+931,5+1008,5}{461,5+791} = 1,92;$$

$$2017: К_{п} = \frac{811,5+870,5+1205}{683+870,5} = 1,98.$$

Наведені розрахунки узагальнено в таблиці 2.13.

Таблиця 2.13 – Коефіцієнти ліквідності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Показник	Значення			Зміна значень на 2017 рік порівняно з 2016 роком		Зміна значень на 2018 рік порівняно з 2017 роком	
	2016	2017	2018	Абсолютна	Темп приросту, %	Абсолютна	Темп приросту, %
Коефіцієнт покриття	1,89	1,92	1,98	0,03	1,34	0,07	3,59
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,57	0,81	0,97	0,24	42,78	0,16	19,12
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,03	0,37	0,52	0,34	1 073,69	0,16	42,23

Значення коефіцієнтів ліквідності у 2018 році повністю відповідали нормативним.

Значення коефіцієнту покриття протягом всіх трьох років був вище 1,

тобто відповідав нормативному, причому відбувалося його зростання, що є позитивною тенденцією.

Значення коефіцієнту швидкої ліквідності у 2016 році було меншим за нормативне значення 0,6, проте у 2017 та у 2018 роках ситуація значно покращилась.

Значення коефіцієнту абсолютної ліквідності у 2016 році було значно меншим за нормативне значення 0,2. Це свідчить про те, що на підприємстві існувала криза платежів, оскільки у підприємства не вистачало грошей на розрахунки по своїм зобов'язанням . У 2017-2018 роках значення показника відповідало нормативному.

Отже, підприємство у 2016 році зіштовхнулось з кризою ліквідності, що була викликана наявністю недостатньої кількості найбільш ліквідних активів для покриття найнегайніших строкових зобов'язань, проте на сьогодні ця проблема була вирішена і підприємство має суттєвий запас ліквідності.

Визначимо робочий капітал підприємства за формулою (1.4):

2016: $\text{РК} = 1420 - 751 = 669$ тис. грн.;

2017: $\text{РК} = 2400 - 1252{,}5 = 1147{,}5$ тис. грн.;

2018: $\text{РК} = 3083{,}5 - 1553{,}5 = 1530$ тис. грн.

Отже, вартість робочого капіталу підприємства зросла більш як удвічі. Це свідчить про зростання запасів ліквідності підприємства, оскільки зростає частка оборотних активів, яка сформована за рахунок власних оборотних коштів.

Для проведення факторного аналізу за формулою (1.6) визначимо коефіцієнт покриття за умови активів на початок періоду та поточних пасивів на кінець періоду:

2017: $\text{Кп/к} = \frac{1420}{1252{,}5} = 1{,}13$;

2018: $\text{Кп/к} = \frac{2400}{1553,5} = 1,54;$

За формулою (1.7) визначаємо коефіцієнт частки участі фактора а:

2017: $\text{а} = \frac{1,92-1,13}{2400-1420} = 0,000798;$
2018: $\text{а} = \frac{1,98-1,54}{2400-1420} = 0,000644.$

За формулою (1.8) визначаємо коефіцієнт частки участі фактора б:

2017: $\text{б} = \frac{1,13-1,89}{1252,5-751} = -0,001510;$
2018: $\text{б} = \frac{1,54-1,92}{1553,5-1252,5} = -0,001233.$

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни оборотних активів визначаємо за формулою (1.9):

2017: $\Delta Л_{\text{ОА}} = (2400 - 420) * 0,000798 = 0,78;$
2018: $\Delta Л_{\text{ОА}} = (3083,5 - 2400) * 0,000644 = 0,44.$

Зміну коефіцієнта покриття за рахунок зміни поточних зобов'язань і забезпечень визначаємо за формулою (1.10):

2017: $\Delta Л_{\text{ПЗ}} = (1252,5 - 751) * (-0,001510) = -0,75.$
2018: $\Delta Л_{\text{ПЗ}} = (1553,5 - 1252,5) * (-0,001233) = -0,37.$

Отже, у 2017 році зміна коефіцієнту покриття склала 0,03, причому за рахунок зміни величини оборотних коштів він збільшився на 0,78, а за рахунок зміни величини поточних зобов'язань зменшився на 0,75. У 2018 році зміна коефіцієнта покриття склала приблизно 0,07, причому за рахунок зміни

величини оборотних коштів він збільшився на 0,44, а за рахунок зміни величини поточних зобов'язань зменшився на 0,37.

Для вироблення висновку про стан платоспроможності був використаний матричний метод, що наведено в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Визначення рівня платоспроможності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Критерій	2016	2017	2018
А1>П1+П2	-	-	+
А1+ А2>П1+П2	+	+	+
А1+А2+А3>П1+П2	+	+	+
А1+А2+А3+А4>П1+П2	+	+	+
Висновок	Середній рівень платоспроможності	Середній рівень платоспроможності	Високий рівень платоспроможності

Отже, у 2016 та у 2017 році рівень платоспроможності підприємства можна охарактеризувати як середній, тобто такий, при якому підприємство є ліквідним, проте існує дефіцит фінансових ресурсів у грошовій формі для негайного погашення всіх зобов'язань, строк погашення яких настав. У 2018 році рівень платоспроможності є високим, тобто таким при якому у підприємства не має значних проблем зі здійсненням розрахунків.

Висновки до розділу 2

У другому розділі магістерської кваліфікаційної роботи був проаналізований сучасний стан та тенденції розвитку підприємства поліграфічної галузі, наведена організаційно-економічна характеристика ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», проаналізовано фінансовий стан даного підприємства та оцінено ефективність управління ліквідністю та платоспроможністю на даному підприємстві.

Було зазначено, що поліграфічна галузь України на сьогодні

зіштовхнулась зі значною кризою, що пов’язана із поширенням нових технологій, а також поганою сировинно-ресурсною базою. При дослідженні фінансово-економічного стану ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» був виявлений вплив цієї кризи на дане підприємство, що проявлялось в проблемах з ліквідністю, зростанням зносу основних засобів та низькими показниками рентабельності. Завдяки ефективному управлінні платоспроможністю та ліквідністю підприємству вдалося подолати ознаки цієї кризи. У 2018 році підприємство має високу платоспроможність та хороші показники ліквідності і фінансової стійкості, проте проблема застарілості основних засобів є достатньо гострою.

3 ПРОПОЗИЦІЇ І РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ УПРАВЛІННЯ ПРАТ «ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДРУКАРНЯ» ТА ПІДПРИЄМСТВ ПОЛІГРАФІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

3.1 Напрями вдосконалення системи управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

На підставі аналізу, що був здійснений у другому розділі магістерської кваліфікаційної роботи, було зроблено висновок про наявність проблем у діяльності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», а саме зношеності його основних засобів та низьких показників рентабельності. Також було зазначено, що у 2016 році підприємство мало проблеми з показниками ліквідності, а саме з наявністю у нього найбільш ліквідних активів. У 2017-2018 роках ситуація з ліквідністю підприємства покращилась. Також рівень платоспроможності підприємства у 2016-2017 роках був охарактеризований як середній, проте у 2018 році підприємство мало високий рівень платоспроможності. Особливістю даного підприємства є також високий рівень фінансової стійкості.

Підсумовуючи вище сказане, ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» у досліджуваному притримувалось стратегії мінімізації ризику. Це мало свої плоди і дозволило підприємству подолати проблеми з платоспроможністю, проте це не вирішило проблему зношеності основних засобів.

Рентабельність промислового підприємства залежить в першу чергу від ефективності застосовуваних в процесі виробництва технологій. Працюючи на застарілому обладнанні, неможливо досягти високої рентабельності виробництва, а тому необхідно своєчасно проводити його оновлення.

Оновлення виробничого обладнання повинно відбуватися за рахунок прибутку підприємства, в результаті процесу розширеного відтворення виробництва. У разі, якщо процеси розширеного відтворення порушуються, то це неодмінно в перспективі призведе до банкрутства підприємства, якщо своєчасно не будуть прийняті відповідні дії.

Фактично подібна ситуація склалась на досліджуваному підприємстві. Для подолання наявних у нього проблем, у минулому підприємство відмовлялося від використання кредитних ресурсів. Це проявлялось в тому, що підприємство намагалося сформувати всі свої активи лише за рахунок власного капіталу. При цьому воно мало низьку рентабельність і, як наслідок, малу прибутковість. Для того, щоб збільшити величину прибутку, підприємство приймало міри щодо збільшення обсягів виготовлення та реалізації продукції, яка знову ж таки мала низьку рентабельність.

За таких умов формується замкнуте коло, коли підприємство з низькою рентабельністю намагається збільшити свій прибуток за рахунок використання прибутку на збільшення випуску продукції з низькою рентабельністю, що в перспективі призводить до подальшого зниження рентабельності.

Іншою проблемою, що також виникає в такому випадку, є негнучка структура пасивів. Це призводить до зростання величини кредиторської заборгованості як єдиного наявного джерела залученого капіталу, що на практиці виявляється просто порушенням платіжної дисципліни. Підприємство прострочує свою кредиторську заборгованість і намагається як найдовше нею користуватися.

Хоча баланс такого підприємства і є ліквідним, оскільки виконуються всі умови його ліквідності, проте підприємство не використовує всі наявні можливості.

Однією з проблем, що виникла в результаті екстенсивного зростання обсягів виробництва стало зростання величини запасів, що призвело до зростання наповнюваності складів підприємства. Для подолання цієї проблеми доцільним буде використання методів АВС та XYZ при управлінні запасами підприємства.

Використання методу АВС передбачає розподіл всіх запасів підприємства на три групи:

1) А – найважливіші, які включають 20 % запасів і на які приходиться 80% доходів;

2) В – важливі, які включають на 30% запасів і на які приходяться 15% доходів;
3) С – менш важливі, до яких відносять 50% запасів, які приносять 5% доходів.

Використання методу XYZ передбачає розподілення запасів на три групи:

1) Х – запаси, для яких характерна стабільна величина споживання і висока точність прогнозу. Значення коефіцієнта варіації знаходиться в інтервалі від 0 до 10%.
2) У – запаси, для яких характерна визначена величина споживання відповідно до чинників, які на них впливають, наприклад, сезонні коливання, акції, надлишок товарів чи дефіцит, і середніми можливостями їх прогнозування. Значення коефіцієнта варіації – від 10 до 25%.
3) Z – запаси, для яких характерний малий рівень споживання і невисока точність прогнозування. Значення коефіцієнта варіації – понад 25%

Введення цих методів управління запасами дозволить більш раціональніше розпоряджатися наявними складськими ресурсами. Очікується, що введення цієї системи призведе до зменшення кількості виробничих запасів на 10%, у зв’язку з мінімізацією обсягів зберігання запасів, що використовуються рідко. Перш за все, це стосується різноманітних видів картону та фарб, що рідко використовуються на виробництві.

Також для підприємства важливим є введення системи нормування запасів, що дозволить встановлювати найбільш економічно обґрунтовані ліміти кожного виду запасів.

Крім того, ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» може покращити управління своїми грошовими потоками, для чого пропонується реалізувати ряд заходів:

* зниження обсягу постійних витрат підприємства;

* зменшення рівня змінних витрат;

* поліпшення контролю над своєчасним поверненням коштів дебіторами, стягування штрафних санкцій з боржників.

Зниження обсягу постійних витрат підприємства можливе за рахунок зменшення витрат на утримання будівель та споруд. Підприємству необхідно контролювати доцільність використання наявних у нього будівель, а приміщення, що не використовуються, продавати або здавати в оренду.

Зменшення рівня змінних витрат можливе за рахунок впровадження нових технологій, які дозволять підвищити ефективність використання ресурсів підприємства.

Поліпшення контролю над своєчасністю повернення коштів дебіторів можливе за рахунок ведення щоденного моніторингу дебіторської заборгованості. Для прискорення повернення коштів у разі затримки рекомендується відправлення листів-нагадувань. З дебіторами, що не дотримуються вимог платіжної дисципліни, необхідно заключати договори, які передбачають введення штрафних санкцій за несвоєчасне погашення ними заборгованості перед підприємством.

Для покращення стану управління дебіторською заборгованістю пропонується проведення таких заходів:

* створення резерву сумнівних боргів;

* страхування ризиків;

* диверсифікація дебіторської заборгованості, з метою зменшення наслідків несплати заборгованості окремими дебіторами;

* внесення в договори пунктів про штрафні санкції, що настають у разі несвоєчасного виконання дебіторами своїх боргових зобов’язань;

* попередня оцінка ділової репутації та платоспроможності дебіторів.

У зв’язку з необхідністю термінового оновлення основних засобів і необхідністю залучення позичкових ресурсів, підприємству необхідно буде приділяти більшу увагу управлінню своєю ліквідністю. Для цього пропонується створити систему планування ліквідності, що буде базуватися на розробці кошторисної документації та плануванні змін основних показників балансу. В

таблиці 3.1 наведено планову структуру активів підприємства на плановий рік.

Таблиця 3.1 – Планова структура активів ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Показник	Базова величина		Планова величина		Відхилення планових значень від базових		
	тис. грн.	%	тис. грн	%	Абсолютне, тис. грн.	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
Вартість майна	6492	100,00	10008	100,00	3516	54,16	
в тому числі:							
А1	811,5	12,50	847	8,46	35,5	4,37	-4,04
А2	1062	16,36	962	9,61	-100	-9,42	-6,75
А3	1205	18,56	1077	10,76	-128	-10,62	-7,80
А4	3408,5	52,50	7122	71,16	3713,5	108,95	18,66

Прогнозовану зміну структури активів наведено на рисунку 3.1

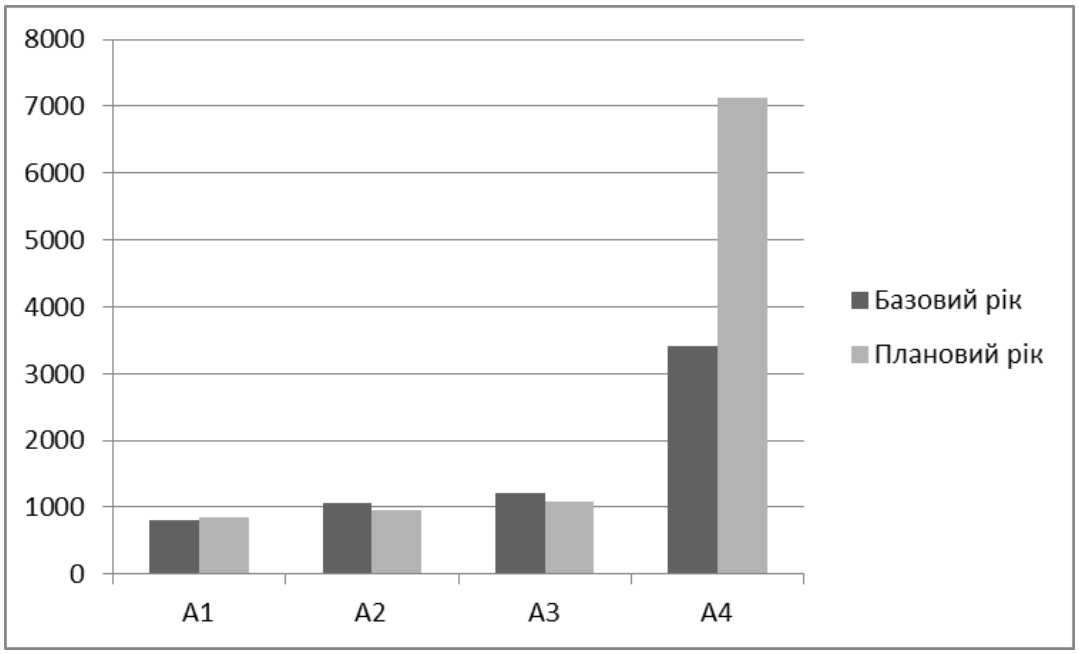

Рисунок 3.1 – Прогнозована структура активів ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» у порівнянні з базовою

Як видно з наведеного рисунка, відбудеться зростання частки необоротних активів підприємства на 108,95%, що відбудеться переважно за рахунок основних засобів підприємства, а саме зростання первісної вартості основних засобів на 2818 тис. грн. за рахунок введення в експлуатацію нового обладнання та зменшення зносу на 901,5 тис. грн. за рахунок виведення з експлуатації застарілого та неефективного обладнання. Це дозволить знизити знос основних засобів підприємства з 62,03% на 31.12.2018 до більш прийнятного рівня 44,87% після виконання плану. Також планується, що заходи зі зменшення величини запасів та покращення управління дебіторською заборгованістю дадуть ефект і призведуть до зниження їх величини в структурі пасивів.

В таблиці 3.2 наведено прогнозовану структуру пасивів на кінець планового 2019 року.

Таблиця 3.2 – Планова структура пасивів ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Показник	Базова величина		Планова величина		Відхилення планових значень від базових		
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	Абсолютне, тис. грн.	Темп приросту, %	Пунктів структури, %
Вартість майна	6492	100,00	10008	100,00	3516	54,16	
в тому числі:							
П1	683	10,52	692	6,91	9	1,32	-3,61
П2	870,5	13,41	613	6,13	-257,5	-29,58	-7,28
П3	0	0,00	908	9,07	908	-	9,07
П4	4938,5	76,07	7795	77,89	2856,5	57,84	1,82

Прогнозовану зміну в структурі пасивів зображено графічно на рисунку 3.2.

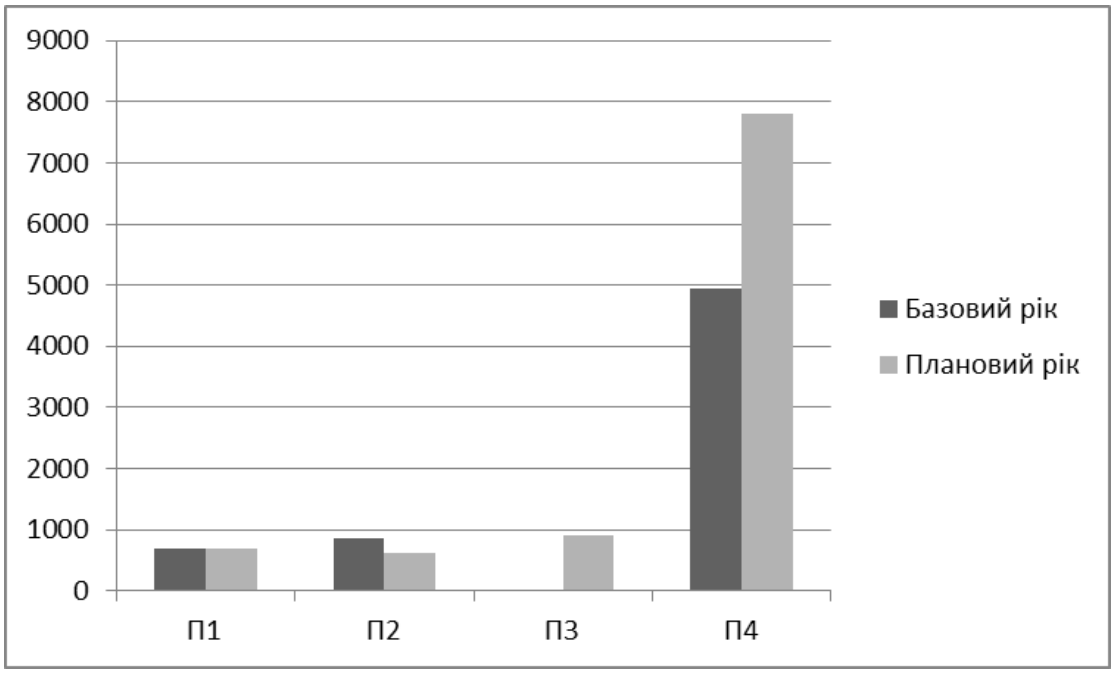

Рисунок 3.2 – Прогнозована структура пасивів ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» у порівнянні з базовою

Як видно з рисунку 3.1, у плановому році відбудеться зростання величини агрегату П4 на 57,84%. Це пов’язано з накопиченням величини нерозподіленого прибутку, а саме його збільшення на 1905 тис. грн., що передбачено існуючою дивідендною політикою підприємства. Ця величина прибутку буде витрачена в основному на оновлення основних засобів підприємства. Додатково підприємству планується залучити 908 тис. грн. довгострокового кредиту, що необхідні для оновлення основних засобів.

У таблиці 3.3 наведено аналіз ліквідності планового балансу на кінець 2019 року у порівнянні з базовим балансом на 31 грудня 2018 року.

Таблиця 3.3 – Аналіз ліквідності планового балансу ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»

Актив	Значення, тис. грн		Пасив	Значення, тис. грн		Платіжні засоби: надлишок (+) або нестача (–)	
	Базове	Планове		Базове	Планове	Базове	Планове
А1	811,5	847	П1	683	692	128,5	155
А2	1062	962	П2	870,5	613	191,5	349
А3	1205	1077	П3	0	911	1205	166
А4	3408,5	7122	П4	4938,5	7792	-1530	-670

Отже, завдяки реалізації запропонованих, підприємству вдасться виконати програму оновлення основних засобів зі збереженням ліквідності балансу.

3.2 Вдосконалення механізму управління підприємств поліграфічної галузі

Враховуючи виклики перед підприємствами поліграфічної галузі, що були зумовлені причинами, що описані в підрозділі 2.1, система управління цими підприємствами повинна відповідати сучасним вимогам. Система управління підприємством представляє собою механізм, який здійснює процес управління. Процес управління являє собою сукупність безперервних, виконуваних послідовно, взаємопов’язаних дій щодо формування і використання ресурсів підприємства, з метою досягнення поставлених цілей. Ці дії називаються функціями менеджменту.

Розрізняють такі загальні функції менеджменту:

- планування;
- організація;
- мотивація;

- контроль.

Крім того, визначають спеціальні функції менеджменту:

- загальне лінійне керівництво;
- оперативне управління;
- управління технологічним забезпеченням;
- управління технічним забезпеченням;
- прогнозування і виробниче планування;
- управління трудовими ресурсами;
- управління фінансовими ресурсами та обліком;
- управління інформаційними ресурсами;
- управління маркетинговою діяльністю;
- управління інвестиційною діяльністю;
- охорона праці;
- управління якістю;
- управління зовнішньоекономічною діяльністю;
- інші специфічні функції, що залежать від специфіки діяльності конкретної організації.

Отже, система управління підприємством буде вважатись ефективною, якщо вона буде виконувати вище наведені з максимально можливою ефективністю.

У підрозділі 2.1 було зазначено, що типовими проблемами сучасних поліграфічних підприємств є:

1) недостатність інформаційного забезпечення;
2) низька рентабельність;
3) неефективність виробничої діяльності;
4) значна зношеність основних засобів.

Проблемою також є незахищеність інформаційних баз підприємств від загрози з боку хакерських атак. Питання захищеності даних від кібер-зловмисників є особливо актуальним в наш час.

12 травня 2017 року відбулася масована атака вірусом WannaCry, внаслідок чого постраждало понад 500 тисяч комп'ютерів по всьому світу, при чому значна частина прийшлась на українських користувачів.

27 червня 2017 року, внаслідок зараження вірусом типу Petya, в Україні постраждали 1508 юридичних та фізичних осіб, була заблокована робота української банківської системи, припинена трансляція декількох телевізійних, зупинена робота Укрпошти та урядових структур.

Тому захищеність інформаційних систем від втручання збоку зловмисників є нагальним питанням для всіх українських підприємств.

Для підвищення інформаційної безпеки, з метою недопущення втручання третіх осіб в діяльність підприємства та уникнення загрози втрати управлінських даних, пропонуються проводити такі заходи:

1. Перехід всіх комп'ютерів, що використовуються на підприємстві, на операційні системи з вихідним кодом. Наприклад, такою є операційна система Linux.
2. Використання «хмарних» технологій, тобто збереження копій баз даних підприємства на серверах у віддаленому доступі. Для більшої надійності необхідно проводити попереднє хешування даних.
3. Заміна паролів електронних поштових скриньок та баз даних, встановлення паролів на персональні комп'ютери, що використовуються в управлінських цілях або містять інформацію, яка становить комерційну таємницю. Для підвищення надійності паролів рекомендується проводити їх хешування.
4. Проведення інструктажу для персоналу підприємства щодо інформаційної безпеки.

Впровадження запропонованих заходів щодо підвищення інформаційної безпеки системи управління не потребує жодних затрат фінансових ресурсів. Операційні системи з відкритим вихідним кодом є повністю безкоштовними. Використання «хмарних» технологій також не потребує затрат, оскільки місце на електронних дисках пропонується безкоштовними сервісами у розмірах,

цілком достатніх для збереження даних підприємства. Хешування даних відбувається автоматично.

Запропоновані заходи можуть бути реалізовані впродовж одного-двох робочих днів.

Очікуваним ефектом від реалізації запропонованих заходів є практично повна захищеність управлінської системи від атак зловмисників та уникнення загрози втрати даних. Реалізація цих заходів не потребує значних затрат ресурсів, проте дозволяє суттєво знизити зазначені ризики та суттєво покращити стан управління інформаційними ресурсами підприємств поліграфічної галузі.

Для покращення процесу прийняття управлінських рішень пропонується використовувати метод складання асоціативних карт. Сутність цього метода полягає в складанні діаграми, на якій зображено структурований зв’язок між певною ідеєю та іншими складовими системи управління.

Асоціативні карти (мапи думок) широко використовуються у світовій практиці управління. Для складання цих карт існує багато безкоштовних інтернет-додатків, зокрема Mindomo, MindMeister, Comapping, Mind42, SpiderScribe та інші.

Використання асоціативних карт не потребує затрат фінансових ресурсів і покращить процес прийняття рішень на підприємстві.

Для покращення процесу планування на поліграфічних підприємствах пропонується використовувати діаграми Ганта. Діаграма Ганта являє собою стрічковий графік, де кожному завдання відповідає горизонтальна стрічка на шкалі часу. Таким чином, використання діаграм Ганта дозволяє розміщувати завдання та під завдання в часі, вказуючи зв'язок між окремими етапами виконання плану.

Використання діаграм Ганта в процесі планування виробничої або будь-якої іншої діяльності дозволяє розробляти найбільш ефективний виконання проекту та уникати збоїв у виконанні виробничих планах.

Впровадження використання діаграм Ганта на не потребує фінансових

витрат, оскільки програмне забезпечення для їх створення безкоштовно доступне в режимі онлайн, проте воно значно покращить стан управління ресурсом часу на підприємстві.

Для більш ефективного адміністрування та управління збутовою діяльністю на підприємствах пропонується використовувати системи управління взаємозв'язками з клієнтами (CRM-системи).

CRM-система – це прикладне програмне забезпечення, яке призначене для автоматизації взаємодії із замовниками, оптимізації маркетингу та підвищення продажів. На сучасному етапі CRM-системи дозволяють також автоматизувати роботу з персоналом.

Використання CRM-системи дає змогу проводити контроль за працею співробітників, контролювати замовлення та процес їх виконання, проводити електронне листування та дзвінки в системи. Все це дозволяє значно покращити як внутрішню комунікацію в управлінській системі, так і комунікацію з постачальниками та замовниками, а також покращити функції контролю та організації робіт на підприємстві.

Крім того, використання системи управління взаємозв'язків з клієнтами дозволить покращити стан управління кредиторською та дебіторською заборгованістю на поліграфічних підприємствах.

На ринку існує багато різних CRM-систем. Всі вони є платними і вимагають купівлі програмного забезпечення або здійснення плати за користування системою. До ринку України адаптовані такі CRM-системи як bpm'online sales, Бітрікс24, Microsoft Dynamics CRM, KeepinCRM, Мегаплан Продажі, 1С:CRM, ПАРУС - Менеджмент і Маркетинг та інші системи.

Зокрема, для впровадження на ПАТ «Вінницька обласна друкарня» рекомендується система «Мегаплан CRM: Клиенты и продажи+», вартість якої складає 3690 грн. Ця система найкраще відповідає вимогам підприємства та реалізується з відносно низькою ціною.

Економічним ефектом від впровадження CRM-системи можна розрахувати за формулою (3.1).

$$E_{еф} = -(\Delta B_{адм} - \Delta B_{збут}), \quad (3.1)$$

де $E_{еф}$ – економічний ефект від впровадження пропонованого заходу, $\Delta B_{адм}$ – зміна величини адміністративних витрат, $\Delta B_{збут}$ – зміна величини витрат на збут.

В результаті реалізації запропонованого заходу, у зв'язку зі зменшення трудомісткості управлінської праці, відбудеться скорочення одно робочого місця управлінського персоналу (заступник директора), витрати на заробітну плату якого становлять 10 тис. грн. на місяць. Відповідно, скорочення витрат на заробітну плату управлінського персоналу будуть становити 120 тис. грн. на рік. Додаткові витрати на утримання робочого місця становлять 13 тис. грн. на рік. Для підтримки CRM-системи необхідно передбачити додаткові витрати у розмірі 2 тис. грн. на рік.

Вартість купівлі ліцензійного програмного забезпечення становить 3690 грн. Крім того, необхідно здійснити навчання персоналу користуванням системою та здійснити необхідні зміни в управлінській системі. Загальна вартість встановлення та введення в дію системи буде становити 10 тис. грн. Отже, прогнозна величина адміністративних витрат зменшиться на 121 тис. грн. і складе 2005 тис. грн.

Зменшення витрат на збут складе 17 тис. грн. за рахунок зменшення витрат на відрядження працівників, що пов'язані зі здійсненням збутової діяльності підприємства. Отже, прогнозна величина витрат на збут становить 449 тис. грн.

За формулою (3.1) розрахуємо загальний економічний ефект від запропонованого заходу:

$$E_{ф} = -(121 - 17) = 138 \text{ тис. грн.}$$

Отже, економічний ефект від реалізації запропонованого заходу у

плановому році буде становити 138 тис. грн. Також планується забезпечення соціального ефекту, а саме покращення системи обміну інформацією, вдосконалення системи контролю на підприємстві та підвищення рівня автоматизації управління, що дозволить підвищити надійність системи управління та знизить рівень управлінського ризику.

Перед поліграфічними підприємствами України постає проблема вибору стратегії подальшого розвитку. Слід розглянути стратегії екстенсивного та інтенсивного розвитку підприємства.

За першою стратегію пропонується проводити подальше збільшення обсягів реалізації продукції. Для цього необхідно збільшувати обсяги виробництва продукції та проводити агресивну маркетингову політику для збільшення величини попиту на продукцію підприємства. Однак, як було обґрунтовано в підрозділі 2.1, основною проблемою поліграфічних підприємств є зношеність основних засобів, що означає застарілість обладнання та методів виробництва. Це зумовлює низьку рентабельність діяльності, а тому екстенсивне зростання обсягів виробництва не є прийнятним для більшості підприємств.

Протилежною стратегією є стратегія інтенсивного розвитку, що полягає в підвищенні якості виробленої продукції, використання нових технологій та оновленні основних засобів. Маркетингова політика підприємства у такому разі буде направлена на підтримання вже існуючого попиту на продукцію та покращення його структури.

Перспективною для підприємств поліграфічної галузі є розробка нових інноваційних рішень та впровадження в життя інноваційних проектів. Зокрема, впровадження нових поліграфічних технологій, до яких належить:

1) лакування друкованої продукції;
2) ультрафіолетове лакування;
3) гібридне лакування;
4) використання термохрому;
5) інтер’єрний друк.

Проведення інноваційної діяльності є важливим для поліграфічних підприємств, оскільки в умовах ринку, що змінюються, та тенденцій, що були описані в підрозділі 2.1, лише завдяки впровадженню інноваційних технологій, продукції та методів виробництва підприємство може продовжити функціонувати на цьому ринку.

Істотною проблемою на шляху до впровадження інновацій на поліграфічних підприємствах України є відсутність у них достатньої суми вільних коштів для реалізації інноваційних проектів. Фінансування шляхом банківського кредитування в Україні є занадто дорогим, а тому не прийнятним, особливо для малорентабельної поліграфічної діяльності. Фінансування з боку держави в Україні є як мінімум «малоймовірним». Тому одним з джерел залучення коштів для проведення інноваційної діяльності є міжнародні фінансові установи. Зокрема, особливо активно з українськими підприємствами співпрацює Європейський банк реконструкції та розвитку, що може надати кредити на пільгових умовах українським поліграфічним підприємствам, за умови розробки та реалізації ними великого інноваційного проекту [36].

Запропоновані в підрозділі 3.2 заходи підсумуємо в таблиці 3.4

Таблиця 3.4 – Заходи щодо вдосконалення механізму управління підприємств поліграфічної галузі

Напрям покращення	Зміст заходів	Витрати на реалізацію	Очікуваний ефект
Інформаційна безпека	Підвищення інформаційної безпеки системи управління шляхом переходу на операційні системи з відкритим вихідним кодом, використання «хмарних» технологій та дотримання правил захисту даних.	Не потребує	Захищеність інформаційних ресурсів підприємства від впливу зовнішніх чинників.

Продовження таблиці 3.4

Планування та контроль	Впровадження використання асоціативних карт та діаграм Ганта. на стадії прийняття управлінських рішень	Не потребує	Покращення якості прийнятих рішень на підприємстві та більш ефективніше управління часом.
Маркетинг та адміністрування	Впровадження CRM-систем	10 тис. грн.	Зменшення адміністративних та збутових витрат. Покращення управління взаємозв'язками з клієнтами та стану управління персоналом підприємства. Покращення контролю за станом дебіторської та кредиторської заборгованості.
Управління інноваціями	Впровадження нових поліграфічних технологій	Залежить від підприємства	Забезпечення конкурентоздатності підприємства. Підвищення рентабельності.

Впровадження наведених пропозицій на підприємствах поліграфічної галузі України, в тому числі на ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» призведе до підвищення ефективності управління цими підприємствами та покращенням стану всієї поліграфічної промисловості в Україні.

Висновок до розділу 3

В третьому розділі магістерської кваліфікаційної роботи було наведено пропозиції та рекомендації щодо покращення управління ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» та інших підприємств поліграфічної галузі. Було наведено напрями вдосконалення системи управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», що дозволить йому зберегти високий

рівень платоспроможності та ліквідності в процесі здійснення програми оновлення основних засобів підприємства. Також були запропоновані методи вдосконалення механізму управління підприємств поліграфічної галузі, що можуть бути реалізовані в тому числі і на ПрАТ «Вінницька обласна друкарня». Наведені пропозиції стосувались інформаційної безпеки, планування та контролю, маркетингу та адміністрування, а також інноваційної діяльності. Наведені пропозиції були підтверджені економічними розрахунками.

Матеріали даного розділу апробовано автором на XLVIII Науково-технічній конференції факультету менеджменту та інформаційної безпеки в науковій праці в науковій праці «Перспективи співпраці українських підприємств з Європейським банком реконструкції та розвитку» [36] та на конференції «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи» в науковій праці «Перспективи розвитку поліграфічних підприємств України» [37].

ВИСНОВОК

Метою магістерської кваліфікаційної роботи була розробка рекомендацій щодо покращення стану управління платоспроможністю та ліквідністю підприємств поліграфічної галузі.

Для досягнення поставленої мети були виконані такі завдання:

1. Визначено економічну сутність платоспроможності та ліквідності. Було зазначено, що поняття «ліквідність» може розглядатись у трьох формах: ліквідність активу, ліквідність балансу та ліквідність підприємства. Було зроблено про відсутність єдиного визначення платоспроможності у працях вчених, що пов'язано з багатоаспектністю та контекстуальною залежністю цього поняття. За таких умов правильніше говорити не про єдине поняття, а про групу споріднених понять, що позначається єдиним терміном. В контексті магістерської кваліфікаційної роботи платоспроможність розглядалась як наявність у підприємства достатньої кількості грошових коштів для покриття своїх строкових зобов'язань.

2. Досліджено особливості управління платоспроможністю та ліквідністю. Було зазначені основні завдання управління платоспроможністю та ліквідністю; перераховані основні загрози, що можуть призвести до погіршення стану платоспроможності та ліквідності підприємства та зазначені способи їх подолання. Було доведено значимість функції контролю в процесі управління платоспроможністю підприємства, що полягає в моніторингу платежів та аналізі фінансових показників підприємства, що відіграє вагому роль при прийнятті рішень щодо змін в системі здійснення платежів, структури контрагентів, коригування планів фінансової та господарської діяльності тощо.

3. Визначити основні сучасні методики аналізу платоспроможності та ліквідності. Було наведено основні методики аналізу ліквідності та платоспроможності та обрано методику для аналітичної частини магістерської кваліфікаційної роботи, що передбачає проведення аналізу ліквідності балансу, розрахунок коефіцієнтів ліквідності, проведення факторного аналізу ліквідності

та визначення величини власного оборотного капіталу.

4. Охарактеризовано сучасний стан та тенденції розвитку поліграфічної галузі та надати економіко-організаційна характеристика ПрАТ «Вінницька обласна друкарня». Було зазначено, що поліграфічна галузь зіштовхнулась з негативними тенденцією, що пов’язана з поступовим відмиранням видавничої діяльності (що в свою чергу зумовлено поширенням нових інформаційних технологій), а тому поліграфічні підприємства вимушені змінювати характер своєї діяльності. Основними загрозами на шляху до розвитку поліграфічної галузі в України є застарілість обладнання, низькі показники рентабельності та залежність від імпорту сировини.

5. Здійснено аналіз фінансового стану ПрАТ «Вінницька обласна друкарня». Було зроблено висновок, що основною загрозою для підприємства є застарілість основних засобів, що призводить до низьких показників рентабельності. Суттєвою перевагою підприємства є наявність в нього великого рівня автономії та незалежності від залученого капіталу.

6. Надано оцінку ефективністю управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня». У 2016-2017 роках підприємство мало певні проблеми з платоспроможністю підприємства, проте завдяки ефективному управлінню підприємством у 2018 році проблеми вдалося подолати.

7. Запропоновано напрями вдосконалення системи управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня». Як було зазначено вище, у 2018 році підприємству вдалося подолати проблеми з ліквідністю та платоспроможністю, що існували. На сьогодні підприємство має високий рівень платоспроможності, ліквідний баланс та достатні показники ліквідності. Тому вдосконалення системи управління платоспроможністю та ліквідністю повинно бути спрямоване, вперш за все, на подолання майбутніх викликів перед підприємством. В підрозділі 3.1 були запропоновані та обґрунтовані заходи, що дозволять ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» зберегти достатній рівень ліквідності та платоспроможності в ході проведення

модернізації основних засобів підприємства.

8. Наведено рекомендації щодо вдосконалення механізму управління підприємств поліграфічної галузі. Було запропоновано та обґрунтовано комплекс заходів, що стосуються інформаційної безпеки, планування та контролю, маркетингу та адміністрування, а також інноваційної діяльності поліграфічних підприємств. Наведені пропозиції можуть бути реалізовані як на ПрАТ «Вінницька обласна друкарня», так і на інших підприємствах поліграфічної галузі України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чемчикаленко Р. А. Напрями підвищення ефективності оцінки ліквідності та платоспроможності підприємства [Електронний ресурс] / Р. А. Чемчикаленко, О. В. Майборода, Ю. Ю. Дьякова // Економіка та суспільство. – 2017. – №12– С. 642-648. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal-12/19-stati-12/1382-chemchikalenko-r-a-majboroda-o-v-dyakova-yu-yu

2. Крейдич І. М. Умови забезпечення платоспроможності підприємств в контексті їх фінансової безпеки / І. М. Крейдич, О. С. Наконечна, О. С. Харченко // Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". – 2015. – № 12. – С. 190-198. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evntukpi_2015_12_30.

3. Гайдаєнко О. М. Аналіз ліквідності балансу ТОВ «Одеський олійноекстраційний завод» / О. М. Гайдаєнко, В. В. Фурман // Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки: міжнародний збірник наукових праць – 2016. – №1 (9) – Ч. 1. – С. 107-114. – Режим доступу: http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/4682/1/Аналіз%20ліквідності%20балансу%20ТОВ%20Одеський%20олійноекстраційний%20завод.pdf.

4. Олександренко І. В. Діагностика ліквідності та платоспроможності підприємства / І. В. Олександренко // Актуальні проблеми економіки. – 2014. – № 6 (156). – С. 419–426.

5. Давиденко Н. М. Ліквідність та платоспроможність як показники ефективності фінансового менеджменту підприємства / Н. М.Давиденко // Актуальні проблеми економіки. – 2015. – №2. – С. 36–40.

6. Дорошенко А.П. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємства в контексті діагностики загального фінансового стану підприємства [Електронний ресурс] / А.П. Дорошенко // Ефективна економіка. – 2013. – №2. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1805

7. Єпіфанова І. Ю. Фінансовий аналіз та звітність : практикум / І. Ю. Єпіфанова, В. В. Джеджула. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 143 с.

8. Польова Т. В. Аналіз ліквідності балансу підприємства на прикладі ПрАТ «Бондарівське» [Електронний ресурс] / Т. В. Польова, Ю. В. Кравцова // Ефективна економіка. – 2018. – № 10 – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/10_2018/35.pdf

9. Крейнина М. Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле. / М. Н. Крейнина — М.: АО "ДИС", МВ — Центр, 2007.

10. Уткин З. А. Риск-менеджмент / З. А. Уткин. – М. : Эксмо, 2010. – 287 с.

11. Шеремет А. Д. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций. / А. Д. Шеремет, Е. В. Негашев — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: ИНФРА-М, 2008. — 208 с.

12. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств : підруч. / О.О. Непочатенко, Н.Ю. Мельничук. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 504 с.

13. Сирота В.С. Корпоративна соціальна відповідальність в системі економічної безпеки підприємств: дис. канд. екон. наук / В.С. Сирота. – К., 2016. – 217 с.

14. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері: навч. посіб. / Г.І. Базецька, Л.Г. Суботовська, Ю.В. Ткаченко. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 292 с.

15. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. /Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – 3-ге вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2010. – 485 с.

16. Майборода О. Є. Платоспроможність підприємства та формування системи її забезпечення [Електронний ресурс] / О. Є. Майборода, І. П. Косарєва, А. О. Лесняк // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2017. – № 18. – С. 256-260. – Режим доступу: http://global-national.in.ua/archive/18-2017/49.pdf

17. Авраменко Т.П. Платоспроможність, контролінг і антикризове регулювання діяльності аграрних підприємств [Електронний ресурс]/ Т. П. Авраменко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 3. – С. 183-187. – Режим доступу: http://global-national.in.ua/archive/3-2015/38.pdf

18. Сахаров В. В. Розмежування понять «ліквідність» та «платоспроможність» [Електронний ресурс] / Віталій Вячеславович Сахаров // XLVII Науково-технічна конференція факультету менеджменту та інформаційної безпеки. – 2018. – Режим доступу: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/all-fm-2018/paper/view/3929.

19. Сніткіна І. А. Підходи до визначення сутності платоспроможності та класифікація факторів впливу [Електронний ресурс] / І. А. Сніткіна // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2019. – №1 (53) – С. 179-183. – Режим доступу: http://visnyk-ekon.uzhnu.edu.ua/article/view/164653/163644.

20. Є. І. Масленніков Методи управління ліквідністю торговельного підприємства/ Є. І. Масленніков//Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. – 2017. – № 3 (37). – С. 71-82

21. Щербань, О. Д. Стратегічні орієнтири управління ліквідністю та діловою активністю підприємства [Текст] / Олена Дмитрівна Щербань // Економічний аналіз : зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; ред.. кол. : В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету "Економічна думка", 2016. – Том 23. – № 2. – С. 206-212.

22. Багацька К. Діагностика і управління ризиком ліквідності підприємства [Електронний ресурс]/ К. Багацька // Економічний аналіз. – 2012. – Т. 11(2). – С. 19–22. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecan_2012_11%282%29__5

23. Соколова Е. Проблеми управління ліквідністю та платоспроможністю підприємства / Е. Соколова, Г. Чернявська // Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету

транспорту. Сер.: Економіка і управління. – 2016. – Вип. 35. – С. 330-338. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpdetut_eiu_2016_35_37

24. Теницька Н.Б. Підвищення платоспроможності підприємства шляхом оптимізації дебіторської заборгованості [Електронний ресурс] / Н.Б. Теницька, Ю.С. Гришко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 366-369. – Режим доступу: http://global-national.in.ua/issue-8-2015/16-vipusk-8-listopad-2015-r/1453-tenitska-n-b-grishko-yu-s-pidvishchennya-platospromozhnosti-pidpriemstva-shlyakhom-optimizatsiji-debitorskoji-zaborgovanosti

25. Майборода О. Є. Концептуальні засади управління платоспроможністю підприємства / О.Є. Майборода, І.П. Косарєва, О.М. Каранда // Молодий вчений. – 2017. – № 3(43). – С. 793–797.

26. Сахаров В. В. Функція контролю в процесі управління платоспроможністю підприємства [Електронний ресурс] / Віталій Вячеславович Сахаров // Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи – 2019. – Режим доступу: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2019/paper/view/6152.

27. Ковалев В. В. Введение в финансовый менеджмент / Валерий Викторович Ковалев. — М.: Финансы и статистика, 2006. — 768 с.

28. Экономика предприятия: учебник для вузов / под ред. Ф. К. Беа, Э. Дихтла, М. Швайтцера; [пер. с нем.; научная ред. перевода А. П. Павлова, К. Рихтера, В. А. Антонова]. — М.: ИНФРА — М, 2001. — 928 с.

29. Олійник О. О. фінансовий стан підприємства в контексті ліквідності та платоспроможності [Електронний ресурс] / О. О. Олійник, С. М. Роговий // Агросвіт. – 2018. – №19. – С. 34-38. – Режим доступу: http://www.agrosvit.info/pdf/19_2018/5.pdf

30. Парасій-Вергуненко І. М. Статичний і динамічний підходи до аналізу ліквідності та платоспроможності суб’єктів господарювання / І. М. Парасій-Вергуненко // Фінанси України. – 2017. – № 2. – С. 81-95. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2017_2_9

31. Фінансовий аналіз. Навчальний посібник / М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон. – Тернопіль : ТНЕУ. – 2016 – 304 с.

32. Ющенко Р. О. Впровадження факторного аналізу ліквідності в систему фінансового менеджменту вітчизняних підприємств / Р. О. Ющенко // Молодий вчений. – 2015. – № 2(3). – с. 159-163. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/

33. Державна служба статистики України. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua.

34. Фінансовий аналіз та звітність : навчальний посібник / Б. Є. Грабовецький, І. В. Шварц. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 281 с.

35. Сокольська Р. Б. Фінансовий аналіз – навчальний посібник / Р. Б. Сокольська, В. Д. Зелікман, Т. В. Акімова – Дніпропетровськ: НМетАУ, 2015. – 92 с.

36. Сахаров В. В. Перспективи співпраці українських підприємств з Європейським банком реконструкції та розвитку [Електронний ресурс] / Віталій Вячеславович Сахаров // XLVIII Науково-технічна конференція факультету менеджменту та інформаційної безпеки – 2019. – Режим доступу: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/index/pages/view/zbirn2019.

37. Сахаров В. В. Перспективи розвитку поліграфічних підприємств України [Електронний ресурс] / Віталій Вячеславович Сахаров // Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи – 2019. – Режим доступу: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/mn/mn2020/paper/view/8473.

ДОДАТКИ

Додаток А

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ:
Завідувач кафедри ФІМ
___ д.е.н., проф. В. В.Зянько
«15» жовтня 2019 р.

ТЕХНІЧНЕ ЗАВДАННЯ
на виконання магістерської кваліфікаційної роботи

на тему: «УПРАВЛІННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЮ ТА ЛІКВІДНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВ ПОЛІГРАФІЧНОЇ ГАЛУЗІ (НА ПРИКЛАДІ ПРИВАТНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА «ВІННИЦЬКА ОБЛАСНА ДРУКАРНЯ»)»

08-43.МКР.008.00.004ПЗ

Керівник дипломної роботи:
_____ к.е.н., доц. В. Г. Фурик
«15» жовтня 2019 р.
Виконавець: ст. гр. МФК-18м
_____ В. В. Сахаров
«15» жовтня 2019 р.

Вінниця – 2019

1 Підстава для виконання роботи

Робота проводиться на підставі наказу ректора Вінницького національного технічного університету від «2» жовтня 2019 р. №254.

2 Мета і призначення науково-дослідної роботи

Метою магістерської кваліфікаційної роботи є розробка рекомендацій щодо покращення стану управління платоспроможністю та ліквідністю підприємств поліграфічної галузі.

Завданнями магістерської кваліфікаційної роботи є:

- визначити економічну сутність платоспроможності та ліквідності;
- дослідити особливості управління платоспроможністю та ліквідністю;
- визначити основні сучасні методики аналізу платоспроможності та ліквідності;
- охарактеризувати сучасний стан та тенденції розвитку поліграфічної галузі та надати економіко-організаційна характеристика ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»;
- здійснити аналіз фінансового стану ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»;
- надати оцінку ефективністю управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»;
- запропонувати напрями вдосконалення системи управління платоспроможністю та ліквідністю ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»;
- навести рекомендації щодо вдосконалення механізму управління підприємств поліграфічної галузі.

3 Завдання для виконання економічної розрахункової частини МКР

Розрахувати показники фінансово-економічної діяльності ПрАТ «Вінницька обласна друкарня»: показники майнового стану, фінансового стану, рентабельності та ділової активності.

4 Вихідні дані для проведення науково-дослідної роботи

Наукові дослідження; законодавчі документи України та фінансова звітність підприємства (Форми №1 "Баланс" та №2 "Звіт про фінансові результати") та статистичні дані, наукова література та періодичні видання («Ефективна економіка», «Глобальні та національні проблеми економіки» та інші)

5 Виконавець МКР – Сахаров Віталій Вячеславович, ст. гр. МФК-18м.

6 Вимоги до виконання НДР

В процесі виконання магістерської кваліфікаційної роботи потрібно визначити резерви підвищення ефективності діяльності підприємства, використовуючи

варіантний аналіз, засоби моделювання.

7 Етапи виконання НДР

Таблиця 1 – Календарний план виконання НДР

Етапи НДР	**Зміст етапу**	**Термін виконання**	**Очікуваний результат**
1	2	3	4
Вибір напряму дослідження	Добір, вивчення та узагальнення науково-економічної інформації та статистичної інформації; розгляд можливих напрямків досліджень та їх оцінювання; вибір напряму дослідження, обґрунтування прийнятого напрямку дослідження; розроблення, погодження і затвердження ТЗ на МКР.	червень-вересень	план МКР
Основна (економічна) частина роботи	Теоретичне дослідження проблеми	III декада жовтня	Розділ 1
	Аналітична частина	II декада листопада	Розділ 2
	Розробка рекомендацій та пропозицій	I декада грудня	Розділ 3
Узагальнення результатів дослідження	Узагальнення результатів теоретичних та аналітичних досліджень та написання доповіді на захист МКР; оформлення ілюстративного матеріалу, підготовка презентації ДР в редакторі Microsoft Office PowerPoint	I декада грудня	Ілюстративний матеріал, презентація
Попередній захист МКР	Перевірка МКР на плагіат; одержання відзиву наукового керівника та рецензії; попередній захист МКР	II декада грудня	результат перевірки на плагіат, відгук, рецензія
Захист МКР	Основний захист МКР	III декада грудня	доповідь та відповіді на запитання

8 Очікувані результати

В результаті виконання МКР очікується одержання обґрунтованих рекомендацій та пропозицій, які можуть бути використані на досліджуваному підприємстві ПрАТ «Вінницька обласна друкарня» з метою підвищення ефективності його діяльності.

9 Матеріали, які подають після завершення написання МКР та її етапів

Переплетена пояснювальна записка магістерської кваліфікаційної роботи; графічний матеріал; відгук керівника; рецензія зовнішнього рецензента.

10 Порядок приймання МКР та її етапів

Результати магістерської кваліфікаційної роботи розглядаються керівником роботи та завідувачем кафедри відповідно до етапів роботи та термінів їх виконання; проводиться попередній захист роботи та офіційний захист магістерської кваліфікаційної роботи.